

БЕЖАНЦИТЕ: ДНЕС И УТРЕ

Академичен бюлетин

БРОЙ 2

май
юни

2020

БЪЛГАРСКИ СЪВЕТ ЗА
БЕЖАНЦИ И МИГРАНТИ

СЪДЪРЖАНИЕ

Уводна статия	3
Пътят на бежанците в България	5
Статистика: Основни статистически показатели за България	11
Тема на броя: Жилищни политики и интеграция на местно ниво	12
Общинските жилищни политики: ключов фактор за интеграция на местно ниво	12
<i>д-р Снежина Гъбова</i>	
Социалните дистанции като пречка пред ефективни жилищни политики по отношение на лицата, търсещи международна закрила в България	16
<i>доц. д-р Алексей Пампоров</i>	
Правен консултант: Качество на процедурата за международна закрила	19
Академични хоризонти	24
Актуални докторски тези по бежански теми	24
Възможности за развитие и обучение	25
Възможности за публикуване	26
Събития	26
Експертиза: Думата имат практиците	30
Портрети: Историята на Иптисам Фалах	38
Поглед към съседните страни: Бежанците в Турция – статут на временна закрила или живот ден за ден	41
Полезни връзки и информация	44
Редакционна колегия	45
Благодарности	45
Резюме на български език	46
Summary in English	46

Уводна статия

Уважаеми колеги, приятели и нови читатели,

Бихме искали да благодарим на всички вас, които четете тези редове, на тези, които ни писаха с насърчаващи и градивни отзиви, на авторите от втория брой, които се справиха с кратките срокове и на всички, които напомниха защо тази кауза е важна за нас с вълнуващите събития по повод Световния ден на бежанеца, 20-ти юни, в научните среди и тези на практиците.

Имаме няколко хубави новини: бюлетинът вече има ISSN; беше публикуван на Европейския портал за интеграция - [European Web Site on Integration](#), който информира за добри практики в сферата на интеграция на мигранти и бежанци в Европа, както и на сайта за закрила на деца за Югоизточна Европа - [Child Protection Hub for South East Europe](#).

В ситуация на пандемия и пост-пандемия, домът е мястото, което продължаваме да обитаваме най-много. Това е време, което провокира да се замислим какво се случва с тези без дом. Затова и темата на броя ни е именно жилищното настаняване. Този сектор поставя трудни предизвикателства пред българските власти – и все още е част от нерешените проблеми по пътя на успешната интеграция на бежанците в България.

Ако докато трае процедурата за предоставяне на международна закрила, търсещите закрила лица имат осигурен подслон – в приемателните центрове на Държавната агенция за бежанците, то веднъж получили статут – бежанците се изправят пред почти невъзможната задача в рамките на 14 дни да напуснат тези центрове, като сами намерят жилище на свободния пазар, осъществяват своята гражданска регистрация на адреса на това жилище (и въз основа на това им бъдат издадени документи за самоличност) и започнат да изплащат месечен наем.

Липсата на стратегическа подкрепа в сектора жилищно настаняване изправя получените закрила лица пред риск от бездомност, което, от своя страна, възпрепятства успешното осъществяване

на всички други политики за интеграция: образование, заетост, обучение по български език, здравеопазване и др. Опасността да останат на улицата често е сред факторите, определящи решението на бежанските семейства да напуснат България след края на процедурата за международна закрила. ВКБООН работи активно с национални и местни власти за намирането на работещ механизъм за жилищна подкрепа на бежанците. В желанието за разбиране на ситуацията и търсене на добри практики за изграждане на работещи политики, осем години след първото задълбочено изследване на тема [„Къде е домът ми? Бездомност и настаняване сред търсещите убежище и бежанците в България“](#), направено от екип Алексей Пампоров, Звезда Ванкова и Мария Шишкова, представяме на вашето внимание [„Проучване на общинските жилищни политики като ключ към интеграцията на местно ниво“](#). Проучването е реализирано от ВКБООН, а негов автор е д-р Снежина Гъбова. Статията, която допълва рубриката и темата жилищни политики, е на доц. д-р Алексей Пампоров и е озаглавена „Социалните дистанции като пречка пред ефективни жилищни политики по отношение на лицата, търсещи международна закрила в България“. Още гледни точки и допълващи аспекти по темата за жилищните практики ще откриете и в интервюто с Мариана Стоянова, ръководител на Бежанско-мигрантската служба на Българския Червен кръст.

Други важни акценти на втория брой на бюлетина са темите, обясняващи правната рамка, определяща „пътя на бежанеца в България“ - от пресичане на българската граница до получаване на международна закрила, както и самата процедура за международна закрила. Отделено е внимание и на различни инициативи и събития, с които беше отбелязан 20 юни, Световният ден на бежанеца. Разказваме и историята на млада художничка от Ирак, която е открила вдъхновение в София и е един от дванадесетте творци в [изложбата на ВКБООН „Отвъд различията“](#).

В рубриката с различни академични възможности се радваме да споделим с вас и няколко актуални докторски тези, по които се работи в момента, пряко свързани с различни аспекти на бежанската

проблематика, както и възможности за публикации в международни издания.

Пандемията COVID-19 продължава да вълнува всички ни и в тази връзка бихме искали да обърнем внимание и на глобални инициативи, които търсят начини за подкрепа на най-уязвимите, каквито са търсещите закрила, бежанците, хората, които са вътрешно разселени, или лицата без гражданство. Глобалният договор за бежанците работи в подкрепа на тези общности и заинтересовани страни и съдейства за осъществяване на поетите ангажименти на Глобалния форум за бежанци [в отговор на пандемията](#). На дигиталната платформа на [Глобалния договор за бежанците](#) могат да бъдат проследени множество инициативи на различни организации в различни точки по света, които работят в тази посока. Учените и академичните институции също имат възможност да направят своя [принос](#). Вдъхновяващи са и [деветте истории](#), които са разказани по случай 20-ти юни 2020 г. със силното мото, че всеки може да допринесе за позитивна промяна.

Бихме искали специално да обърнем внимание и на Глобалната академична интердисциплинарна мрежа (*Global Academic Interdisciplinary Network*), създадена на 17-18 декември 2019 г. по време на Глобалния бежански форум. Мрежата е иницирана от ВКБООН и е предвидена като пространство за учени, изследователи, институции, учители, студенти, които разработват изследвания, подкрепящи Глобалния договор за бежанците. Предвидени са три работни групи с конкретни идеи: 1) да се направи връзка между изследвания, отнасящи се към четирите цели на Глобалния договор за бежанците, с практики и политики; 2) да се осъществяват академични обучения по теми, свързани с бежанци, лица без гражданство и теми, свързани с принудителното разселване на хора; 3) да се подкрепят студенти-бежанци и учени-бежанци, включително и чрез стипендии. Намерете повече информация [тук](#).

Приятно четене!

Редакцияната колегия

Фото: Николай Стайков, Motif Media

Пътят на бежанците в България

Гранична полиция

През последните години хиляди бежанци - от Сирия, Афганистан, Ирак и други засегнати от конфликти и насилие държави, стигат до България в търсене на сигурност. На българска територия те попадат в няколко правни режима, които регулират престоя им, в зависимост от това дали подадат молба за международна закрила или не, дали получат положително решение на своята молба, или не и т.н. И въпреки че става въпрос за едни и същи хора, законът ги разглежда по различен начин и те имат достъп до различни права в зависимост от правния им статут. Тази кратка статия има за цел да проследи институционалните пътеки, по които преминават бежанците по време на престоя си в България.

Пътят им в страната започва най-често чрез пресичането на българо-турската или българо-гръцката граница. В мнозинството от случаите легално преминаване през контролно-пропускателен пункт е невъзможно поради липсата на документ за самоличност или виза.

В зависимост от това къде са идентифицирани – на граница или във вътрешността на страната, първата среща на бежанците е с Главна дирекция (ГД) „Гранична полиция“ или ГД „Национална полиция“. По данни на Министерството на вътрешните работи, през периода януари-май 2020 г. на вход са задържани 76 граждани на трети страни, от които 34 на зелена граница (по земя, извън ГКПП) и 42 на гранично контролно-пропускателни пунктове (ГКПП), включително на българо-сръбската и на българо-румънската граница (най-често скрити в различни превозни средства)¹. За същия период във вътрешността на страната са установени 125 лица².

Влизането в България на чужденец без документи за самоличност и виза е незаконно и се наказва като престъпление. Когато обаче лицето търси убежище, законът го освобождава от наказателна отговорност съгласно чл. 279(5) от Наказателния кодекс, който прилага чл. 31 от Конвенцията на ООН за статута на бежанците от 1951 г. (Женевска конвенция). Молба за

¹ Месечна информация относно миграционната обстановка в Република България за май 2020: https://www.mvr.bg/docs/default-source/planiraneotchetnost/spravka_may_2020_internet.pdf?sfvrsn=a0b584b1_2

² Пак там.

международна закрила може да се подаде както пред длъжностно лице от Държавната агенция за бежанците при МС (ДАБ), така и пред други държавни органи (Дирекция „Миграция“, ГД „Гранична полиция“, болници, полицейски управления и др.). Служители на Гранична полиция провеждат разпит, по време на който се води протокол. Протоколът трябва да се прочете на разбираем език на чужденеца и да се подпише от всички участници в беседата (чужденец, преводач, полицаи). В случай че чужденецът не поиска международна закрила в България пред служител на Гранична полиция, лицето се третира като нерегулярен имигрант, който трябва да бъде върнат или обратно в държавата, от която е влязъл в България (процедура по реадмисия), или направо в държавата по произход (процедура по депортация). Тези процедури се извършват от имиграционната полиция - Дирекция „Миграция“ към МВР. Същата процедура се прилага и при идентифициране на лицата на територията на страната от служители на ГД „Национална полиция“.

Дирекция „Миграция“ към МВР

На територията на Република България функционират два Специални дома за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) - в Бусманци и в Любимец, които са структури на МВР за изпълнение на мерки по задържане и депортиране на нерегулярни мигранти. По закон лица, търсещи международна закрила, не следва да се настаняват там, а да се пренасочват директно към Държавна агенция за бежанци (ДАБ), тъй като настаняването им в център от затворен тип е в

разрез с европейското и националното законодателство за предоставяне на убежище и закрила на лицата, нуждаещи се от нея. На национално ниво, съгласно чл. 58 от Закона за убежището и бежанците, лицето, подало молба за международна закрила, се информира на разбираем за него език относно реда за подаване на молбата, за предстоящата процедура, за неговите права и задължения, налична подкрепа, последици от липса на сътрудничество и др. Тази закрила се предоставя по силата на Женевската конвенция и Нюйоркския протокол към нея от 1967 г. На европейско ниво тя е затвърдена и допълнена от Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета³, относно стандарти за определяне на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила.

Заповедта за задържане в СДВНЧ на нерегулярни мигранти е за първоначален период до 6 месеца, но когато лицето отказва да съдейства на компетентните органи или има забавяне при получаване на необходимите документи за връщане или експулсиране към датата на изтичане на разрешения срок на принудителното настаняване, тя може да бъде удължена и периодът на задържане може да достигне до 18 месеца. В СДВНЧ липсват преводачи от редки езици като пушу, дари, фарси, кюрдски, арабски освен за целите на връщането, което не следва да се прилага към лица, подали молба за международна закрила. Поради тази причина безплатна подкрепа за подаване на молбата редовно предоставят адвокати от Българския хелзинкски комитет, партньор на ВКБООН, които разполагат с преводачи и регулярно посещават СДВНЧ. При желание и възможност, чужденецът може да наеме частен адвокат или да работи с други организации, предоставящи безплатна или платена правна помощ. След регистрация на молбата им за закрила лицата следва да бъдат прехвърлени в регистрационно-приемателен център на Държавната агенция за бежанците при Министерски съвет.

³ Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095&from=EN>

Производство за предоставяне на международна закрила

Държавна агенция за бежанците при Министерски съвет (ДАБ) е компетентният национален орган, който осъществява регистрацията, разглеждането на индивидуалните молби за закрила и вземането на решение по тях, както и приема на лицата, подали молби за закрила. Статистиката сочи, че броят на лицата, потърсили международна закрила през 2019 г., е 2152. Най-голям брой подадени молби са на лица от Сирия, Ирак, Иран и Афганистан⁴. На територията на Република България функционират шест регистрационно-приемателни центъра – в Харманли с капацитет от 2710 души и три в София: ПМЗ Овча купел с капацитет 860 души; ПМЗ Военна рампа с капацитет 800 души и ПМЗ Враждебна с капацитет 370 души. Регистрационно-приемателният център в с. Баня, Нова Загора, и Транзитният център в с. Пъстрогор⁵, Свиленград, не настаняват лица от повече от година и половина.

С регистрирането на чужденеца на основание подадената от него молба за международна закрила се образува производство за предоставяне на международна закрила, което може да бъде ускорено или по общ ред⁶. Регистрацията се осъществява с помощта на преводач. За целта се попълва

регистрационен формуляр, снемат се отпечатъци и се открива лично дело на лицето, търсещо закрила. Лицата предават всички национални документи, с които разполагат. Те следва да им бъдат върнати веднага след получаване на финалното решение от страна на ДАБ. Много е важно да се подават верни лични данни, тъй като заявяването на фалшиви имена и/или други лични обстоятелства има сериозни последици и поражда съмнения за истинността на предоставената информация, което може да доведе до отказ за предоставяне на статут.

Издава се регистрационна карта, която се подновява на всеки три месеца, докато тече бежанската процедура. Информацията, предоставена по време на регистрацията, трябва да бъде връчена в писмена форма на разбираем за лицето език. Кандидатите биват запознавани с Правилника за вътрешния ред на регистрационно-приемателните центрове, както и с изискванията по Регламента ЕВРОДАК във връзка със снемането на пръстови отпечатъци. В рамките на 15 дни ДАБ предоставя и информация за организациите, предоставящи социална и правна помощ, както и за процедурата за предоставяне на международна закрила. След регистрацията се пристъпва към медицински прегледи, за да се установят здравните и социалните нужди и евентуална уязвимост на съответното лице. Ако след получаване на лабораторните резултати от изследванията се окаже, че лицето носи заразна болест, то се поставя под карантина. По време на производството за предоставяне на международна закрила чужденците пребивават легално в страната, като имат право на медицинска помощ⁷, образование в български държавни училища⁸, финансова помощ в размер на 20 до 30 лв. на месец за покриване на текущи и извънредно възникнали нужди, както и достъп до пазара на труда⁹. По време на производството за международна закрила ДАБ осигурява настаняването, изхранването и основна медицинска помощ на търсещите закрила лица. Ако има достатъчно средства за плащане на наем по време на процедурата му,

⁴ Статистически данни за лицата, потърсили международна закрила през 2019 г.: <https://aref.government.bg/bg/node/238>

⁵ На 6 юли 2020 г. в ТЦ Пъстрогор отново започна настаняване на търсещи закрила лица

⁶ ЗУБ, чл. 68, чл. 70.

⁷ Съгласно чл. 29, ал. 1, т. 5 от ЗУБ държавата заплаща здравните осигуровки на лицата в рамките на процедурата за предоставяне на международна закрила.

⁸ Съгласно чл. 26, ал. 3 от ЗУБ малолетните и непълнолетните чужденци, търсещи или получили международна закрила, следва да получат достъп до образование в рамките на три месеца от подаване на молбата.

⁹ Съгласно чл. 26, ал. 3 от ЗУБ лицата имат право на достъп до пазара на труда след третия месец от подаване на молбата.

кандидатът има право да живее и извън регистрационно-приемателния център, без да губи право на медицинска помощ, заетост и образование по време на производството.

След регистрацията се назначава дата за провеждане на интервю, в което лицата заявяват причините за напускане на страната на произход и търсене на международна закрила. В срок до 6 месеца от образуването на производството по общ ред председателят на ДАБ взема решение, с което предоставя или отказва международна закрила. Ако кандидатът не се появи на интервюто в посочените дата и час, рискува процедурата му да бъде спряна¹⁰, а по-късно прекратена¹¹ и да загуби правата си на търсещо закрила лице в България.

ДАБ предоставя два вида международна закрила:

•Статут на бежанец: предоставя се на чужденец, който основателно се страхува от преследване поради своята раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или поради политическо мнение и/или убеждение, намира се извън държавата си по произход и поради тези причини не може или не желае да се ползва от закрилата на тази държава или да се завърне в нея¹².

•Хуманитарен статут: предоставя се на чужденец, принуден да напусне или да остане извън държавата си по произход, тъй като в тази държава е изложен на реална опасност от тежки посегателства, като смъртно наказание или екзекуция; изтезание или нечовешко или унижително отнасяне; тежки и лични заплахи срещу живота или личността му като гражданско лице поради насилие в случай на вътрешен или международен въоръжен конфликт¹³.

За непридружените деца Законът за убежището и бежанците (ЗУБ) предвижда допълнителни процесуални гаранции по време на регистрацията, провеждане на интервю, обжалване на решение на ДАБ, които включват изискване за присъствие на представител от общинската администрация¹⁴, който извършва процесуално представителство и има като основна функция да защитава най-добрия интерес на

детето, и социален работник от отдел „Закрила на детето“ към съответната Дирекция „Социално подпомагане“. През 2018 г. между МВР и Националното бюро за правна помощ (НБПП) е сключено споразумение, финансирано от Фонд „Убежище, миграция и интеграция“, съгласно което НБПП предоставя правна защита и административна помощ на уязвимите лица, включително непридружени непълнолетни, в рамките на производството по предоставяне на международна закрила със срок до 31.01.2021.

Търсещите международна закрила имат право на свободно движение в рамките на определена зона, която не могат да напускат без разрешение от началника на регистрационно-приемателния център, в който са настанени (за РПЦ в гр. София, това е обл. София - град, а за РПЦ-Харманли е област Хасково). Пропуск не се изисква при напускане на зоната за целите на явяване на съд, пред административен орган или за медицинско лечение¹⁵.

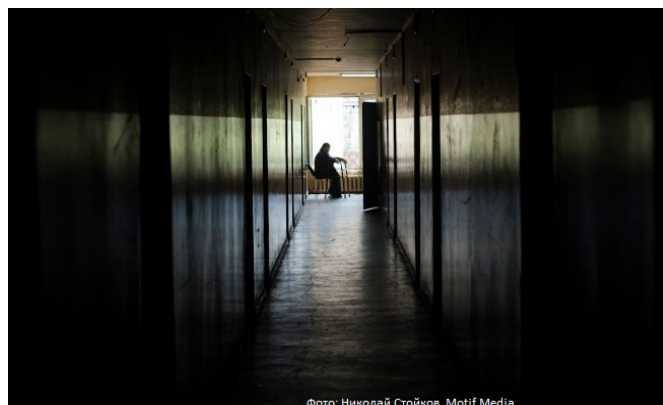

Фото: Николай Стойков, Motif Media

Дъблинска процедура

Процедурата, която изисква да се вземе решение дали молбата за закрила на кандидата за международна закрила да бъде разгледана в България или от някоя друга европейска държава, се осъществява съгласно Дъблинския регламент¹⁶. Тя може да се прилага при определени условия, ако:

¹⁰ ЗУБ, чл. 14

¹¹ ЗУБ, чл. 15

¹² ЗУБ, чл. 8

¹³ ЗУБ, чл. 9

¹⁴ ЗУБ, чл. 25

¹⁵ ЗУБ, чл. 30

¹⁶ Регламент (ЕС) No 604/2013 на Европейския Парламент и Съвета от 26 юни 2013 година за установяване на критерии и механизми за определяне

- Кандидатът е под 18 години, а в друга европейска държава има баща, майка, брат, сестра, баба, дядо или друго пълнолетно лице, което отговаря за него по силата на закон или обичай;
- Кандидатът има съпруг или съпруга в друга европейска държава;
- Кандидатът има непълнолетно дете/деца в друга европейска държава.

Молбата по Дъблинската процедура трябва да бъде заявена в срок от 3 месеца от регистрацията пред ДАБ. Ако искането не се спази в този срок, се губят правата за прехвърляне на производството за предоставяне на международна закрила в другата европейска държава.

Фото: Николай Стайков, Motif Media

Положително решение по молбата

След като бъде връчено решение за предоставяне на бежански или хуманитарен статут, следва лицето, получило международна закрила, да напусне регистрационно-приемателния център в 14-дневен срок (повече за жилищните предизвикателства - в тема на броя, стр.12), да си намери жилище и да се регистрира в съответната община по местоживееене. При случаи на уязвими лица ДАБ би могла да разреши удължаване на този период за период до 6 месеца¹⁷. Следващата стъпка е да бъдат издадени документи за самоличност: карта на бежанец (със срок на валидност

на държавата членка, компетентна за разглеждането на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство (преработен текст).

¹⁷ ЗУБ, чл. 32(3)

¹⁸ ЗУБ, чл. 32(1)

¹⁹ ЗУБ, чл. 32(2)

²⁰ Подобно на българските граждани лицата с бежански статут имат право на свободно придвижване в рамките на ЕС в рамките на три месеца.

5 години) или карта на чужденец с хуманитарен статут (със срок на валидност 3 години) заедно с удостоверение за пътуване зад граница. Лицата с бежански статут получават права на български граждани¹⁸, а тези с хуманитарен - на постоянно пребиваващи чужденци¹⁹. На практика, и двата статута предполагат идентични права, като разликите са само в режима на пътуване зад граница²⁰ и процедурата за получаване на българско гражданство²¹.

След получаването на статут лицето може да подпише интеграционно споразумение с определена община в България, която се е съгласила да приеме на своя територия.

Процедура по събиране на семейство

След получаване на статут на бежанец или хуманитарен статут чужденецът има право да се събере в България с членове на семейството си: съпруг/съпруга; родителите на всеки от съпрузите, които не са в състояние сами да се грижат за себе си, поради напреднала възраст или тежко заболяване; деца под 18 г., които нямат сключен брак; деца, които са навършили 18 г. и нямат сключен брак, но поради сериозни здравословни причини не са в състояние да се прехранват и осигуряват сами. За да се осъществи процедурата, са необходими документи, удостоверяващи брак или родство²², при липсата им, кандидатът попълва декларация, като за истинността на попълнените данни носи наказателна отговорност. След разглеждане на молбата ДАБ взема решение дали да позволи или откаже събиране на семейство.

При отказ по молбата му за събиране на семейство от страна на ДАБ чужденецът има право да подаде жалба, която също може да бъде разгледана на две съдебни инстанции - Административен и Върховен

Лицата с хуманитарен статут обикновено с нуждаят от виза за пътуване в европейските държави.

²¹ Според чл. 13а, ал. 1 от Закона за българското гражданство лицата с бежански статут имат право да подадат молба за натурализация след най-малко три години от получаване на закрилата. При лицата с хуманитарен статут периодът е пет години (чл. 13а, ал. 2).

²² ЗУБ, чл. 34(5)

административен съд, като решението на Върховния съд е окончателно.

Отказ за предоставяне на международна закрила

При отказ за предоставяне на международна закрила от страна на ДАБ, кандидатът има право да подаде жалба до съответния административен съд с искане решението за отказ да бъде отменено. Срокът за обжалване е различен в зависимост от типа производство (ускорено или по общия ред) – 7 или 14 дни, съответно. Ако жалбата е подадена в рамките на общо производство, тя може да бъде разгледана на две съдебни инстанции – Административен и Върховен административен съд.

По време на съдебните производства лицето запазва правата си на търсещо закрила лице. В случай на отказ от двете съдебни инстанции и изчерпване на всички национални средства за защита, чужденецът подлежи на връщане в държавата му по произход. В този случай, лицето има право да подаде жалба в Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ).

Търсещият закрила има право да подаде **последваща** молба за международна закрила. Важно условие, за да бъде регистрирана, е чужденецът да представи нови обстоятелства от съществено значение за личното му положение или относно държавата му по произход²³. Той обаче няма право на повторно настаняване и изхранване от ДАБ, освен ако не е уязвимо лице²⁴.

фото: Николай Стайков, Motif Media

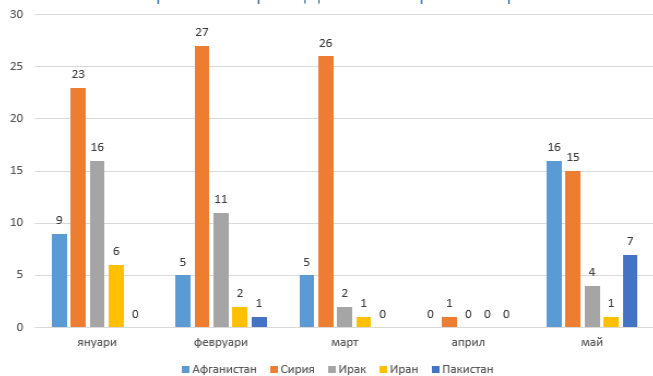
²³ ЗУБ, чл. 13

²⁴ ЗУБ, Допълнителните разпоредби, т. 16 и 17

Статистика

Основни статистически показатели за период януари-май 2020*

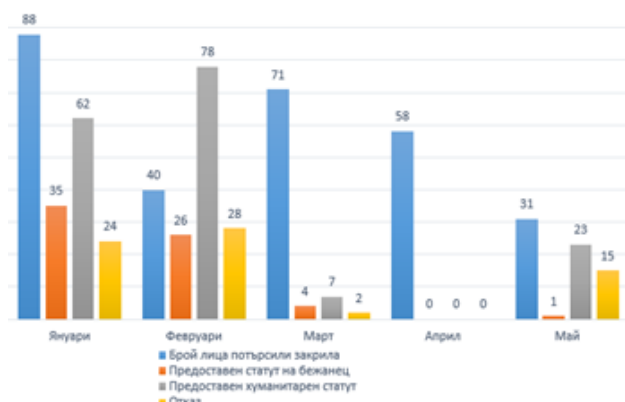
Задържани на вход, изход на държавната граница и установени в незаконен престой във вътрешността на страната граждани на трети страни

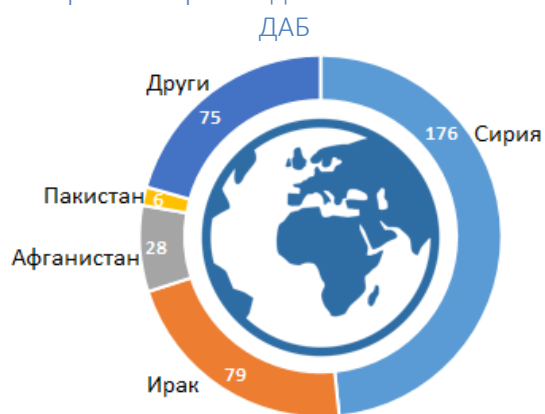
Ситуацията в СДВНЧ на Дирекция „Миграция“ към 31 май 2020 г.

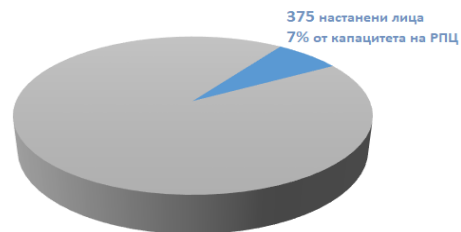
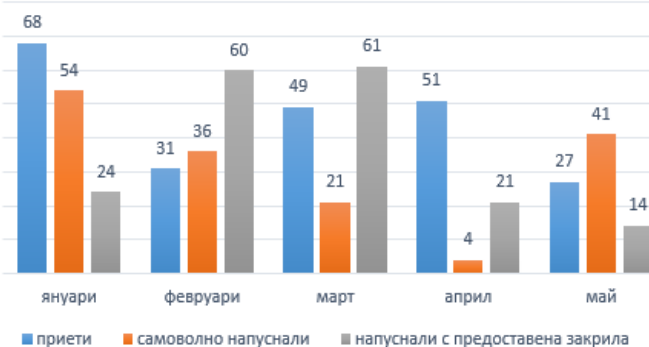
Потърсили и получили международна закрила за м. март, април, май 2020 г.

Топ 5 страни на произход на настанените в РПЦ на ДАБ

Ситуацията в Регистрационно-приемателните центрове на ДАБ към 31 май 2020 г.

Интеграция

Лица, обхванати от интеграционни споразумения

Сключени споразумения

Райони на общини, изпълняващи интеграционни споразумения

*Данните са предоставени от ВКБООН, МВР и ДАБ

Тема на броя: Жилищни политики

Общинските жилищни политики: ключов фактор за интеграция на местно ниво

д-р Снежина Гъбова

Снежина Гъбова работи като изследовател в Асоциация за развитие на София. Има дългогодишен опит в развитието и управлението на проекти в областта на образованието, доброто

управление, интеграцията на граждани на трети страни. Завършила е философия в СУ „Св. Климент Охридски“, има докторска степен по философия от Университет Виланова в Пенсилвания (САЩ). Д-р Гъбова е автор на изследването „Общинските жилищни политики: ключов фактор за интеграция на местно ниво“, осъществено по проект на ВКБООН.

Контекст и обхват на изследването

Изследването представя актуализирана картина на общинските жилищни политики в България и доколко те отразяват нуждите от жилищно настаняване на лицата, получили международна закрила (ЛПМЗ)²⁵. Освен идентифициране на съществуващите проблеми, изследването очертава и възможности за нормативни и практически промени, улесняващи достъпа до общински жилища на ЛПМЗ в съответствие с международни и европейски стандарти. За тази цел са анализирани стратегически документи и политики от Европа и България; представени са данни за общинските политики и практики, в частност на Столична община; формулирани са препоръки към работата на общинските власти и други институции с ангажименти в областта на интеграцията. Анализът се опира и на интервюта с представители на неправителствени организации (Асоциацията на българските градове и региони, Каритас София,

Хабитат България, БЧК); обществения посредник на Столична община; общински и районни администрации в София, Благоевград, Лом²⁶. В приложение към доклада са описани примери от 13 европейски страни за жилищно настаняване на ЛПМЗ.

Две рамки определят подхода към темата в изследването: *всеобщото право на жилище и ролята на градовете за създаване и изпълнение на местните жилищните политики.*

Правото на жилище съдържа изискването всички жилищни политики и програми да са основани на международни стандарти за признаване и защита на човешките права. Тази рамка служи за анализ на задълженията, неравенствата и уязвимостите, които съответните политики могат да породят, както и за противодействие на дискриминационни практики в сферата на жилищното настаняване.

Втората рамка взема предвид тенденцията за „обрат към местното ниво в интеграционните политики“ (local turn in integration policy): в отговор на миграционния натиск градовете формулират свои инициативи за интеграция, независими от националното ниво, съобразени с местните приоритети и нуждите от развитие на градската среда и публичното пространство в условията на нарастващо културно многообразие. Проучванията показват, че недостигът на жилища на достъпни цени е най-сериозен в градовете и те трябва да имат правомощия да решават тези въпроси. Тази нова позиция на градовете някои автори определят като „процес на промяна на мащаба“ (rescaling), което отразява „репозиционирането“ на статута и значимостта на градовете както по отношение на държавата, така и в глобалните йерархии на институционалната власт²⁷.

С оглед на тези рамки изследването съпоставя модели на функциониране и управление на жилищния сектор в България и в ЕС и как те влияят върху намирането на решения за дългосрочното настаняване на ЛПМЗ. В този аспект на преден план излизат общи структурни проблеми по отношение на достъпа до жилища, които засягат всички граждани. *Недостигът на финансово*

²⁵ Извън обхвата на изследването остава намирането на жилища под наем на частния пазар.

²⁶ Към ДАБ и МРРБ бяха изпратени покани за интервюта, но и двете институции отказаха участие.

²⁷ Вж. Glick Schiller, N. and Çağlar, A. (2009): „Towards a comparative theory of locality in migration studies: migrant incorporation and city scale.“ In:

Journal of Ethnic and Migration Studies 35 (2), 177–202, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13691830802586179>. Тази тенденция е отразена и в инициативата „Градове и региони за интеграция“ — #Regions4Integration — на Европейския комитет на регионите от 2019 г.

достъпни жилища, прекомерните жилищни разходи, големият брой пренаселени жилища, високите наеми на частния пазар и увеличаването на списъците на чакащите за социални жилища са част от общата картина в Европа. За мигрантите достъпът до жилища е още по-труден и това се потвърждава от [доклади на ООН](#), на [европейски организации](#) и [проучване](#), проведено през 2016 г. в 28 страни-членки на ЕС. Според последното те се сблъскват с „по-големи пречки за достъп до жилища или жилищни помощи, по-често са принудени да живеят в лоши жилищни условия, в пренаселени и по-малки пространства и да плащат несъразмерно по-високи наемни разходи за жилище“.

Необходимо е да се отбележи, че ЕС няма явни правомощия в областта на жилищната политика – тя е в прерогативите на страните-членки. Скорошни инициативи на ЕС, които имат значение за определяне както на общите условия за управление на жилищния сектор, така и за осигуряване на жилищните нужди на ЛПМЗ, включват Програмата на ЕС за градовете 2016 г. (*Urban Agenda for the EU*) и конкретно две от 12-те партньорства: [Партньорство „Социално включване на мигранти и бежанци“](#) и [Партньорство „Жилищна политика“](#). И двете инициативи насърчават местните и националните власти да преразгледат жилищните си политики с цел по-ефективно оползотворяване на съществуващия жилищен фонд и/или реновиране на необитавани сгради/жилища; подпомагане на жилищни кооперативи и асоциации и въвеждане на споделени модели за ползване на жилища за групи с ниски доходи, вкл. ЛПМЗ; подобряване на механизмите за достъп до финансова подкрепа или създаване на публично-частни партньорства за ново строителство на социални жилища.

Ситуацията в България

В този контекст предизвикателствата в България, свързани с осигуряването на подкрепа за ЛПМЗ след напускане на приемателните центрове, която включва и жилищно настаняване, идват в условията на вече съществуващи проблеми както в сферата на **управление на жилищния сектор** (недостиг на общински жилища, липса на социални жилища, увеличаващ се брой на хората, чиито жилищни нужди не могат да бъдат задоволени поради високите цени на жилищата на частния пазар), така и на **интеграцията на получили международна закрила лица**.

Графика 1: *Разпределение на жилищата по форма на собственост*

Източник: Обработка на автора, по данни от „Приложение 1: Анализ.“

Като нововъзникваща дестинация с все още малобройни общности от мигранти, в страната няма значим институционален опит за жилищно осигуряване на ЛПМЗ, а и досега няма централно звено, което да координира изпълнението на мерките за интеграция във всички свързани сфери (заетост, образование и т.н.). Нито в периода на засилен бежански поток към България (2015-2016), когато на годишна база са подадени над 20 000 молби за закрила, нито в последващия период, характеризиран от рязко намаляване на броя на молбите и на получените статут, са предприети действия за трайно осигуряване на жилищните нужди на ЛПМЗ, било то през общински жилищен фонд, програми за колективно настаняване или др. Липсват и надеждни данни, които да позволят отчитане или прогнозиране на нуждите от жилища за ЛПМЗ. В същото време, намирането на качествени и достъпни жилища под наем е почти невъзможно поради високите им цени и отказ на наемодателите да сключат договор с чужденци и въз основа на това да се извърши адресна регистрация. Тези трудности могат да лишат ЛПМЗ от издаване на лични документи и достъп до други услуги; отваря се път за измами и риск от бездомност на ЛПМЗ (тези въпроси са разгледани по-подробно в част II на изследването).

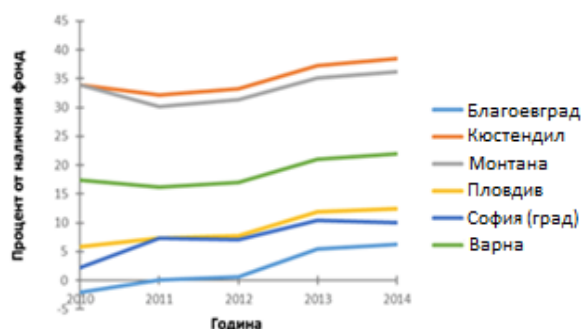
Тази ситуация е резултат на дефицити както в политиките и стратегиите за интеграция, така и на институционални дефицити в изпълнението им. Критична е липсата на целенасочени действия на отговорните институции на централно и местно ниво за осигуряване на *социално приемливи и икономически постижими условия на обитаване* на всички граждани, не само на ЛПМЗ. Това се потвърждава от анализа на проекта за [Национална жилищна стратегия 2018-2030](#) (НЖС) и данни в [доклада](#) на Световната банка за жилищния сектор в

страната. Съществуващата Национална стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията (2015-2020) цели формирането на ефективни национални политики при управлението на миграционните процеси. Приетите към нея планове за действие обаче не предвиждат дейности и финансиране за жилищно настаняване²⁸.

Как се справят общините?

Предназначението на общинските жилища, както и процедурите за предоставянето им на хора с установени жилищни нужди се регулират от [Закона за общинската собственост](#) (ЗОС), респ. чл. 42 и 43, а чл. 45а реферира към *наредбите за установяване на жилищните нужди, реда и условията за управление и разпореждане с общински жилища*, приемани от общинските съвети. Съгласно [Закона за убежището и бежанците](#) (ЗУБ) при предоставяне на статут на бежанец се придобиват правата и задълженията на български гражданин (с някои изключения), при придобиване на хуманитарен статут - на чужденец с разрешение за постоянно пребиваване в страната. Това гарантира на получилите и двата типа международна закрила лица пълен достъп до социалната и икономическата система на страната, вкл. услугите, предоставяни от местните власти, в това число и до общински жилища. На практика ЛПМЗ не се възползват от тези права по редица *правни, административни, финансови и политически* причини.

Графика 2: *Незаети жилища в София и избрани области от страната като процент от наличния жилищен фонд*

Източник: Доклад на Световна банка за жилищния сектор в България, 2017, 42.

²⁸ Първият Национален план за действие по интеграция в изпълнение на Националната стратегия е приет през 2018 г., последван от аналогичен по съдържание План за 2019 г., <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=963>

²⁹ Спрямо други градове в страната в София процентът общински жилища от общия жилищен фонд е висок - 6% (13,803 бр.); но според данни от

Правни

- Правото на свободен достъп на всички до качествено, сигурно и на достъпна цена жилище не е изрично осигурено в българското законодателство.
- Липсва правно определение на категорията „социални жилища“, което би дало възможност за диференциран подход към жилищното осигуряване на по-широки групи от населението, вкл. ЛПМЗ.

Обхват на жилищните политики

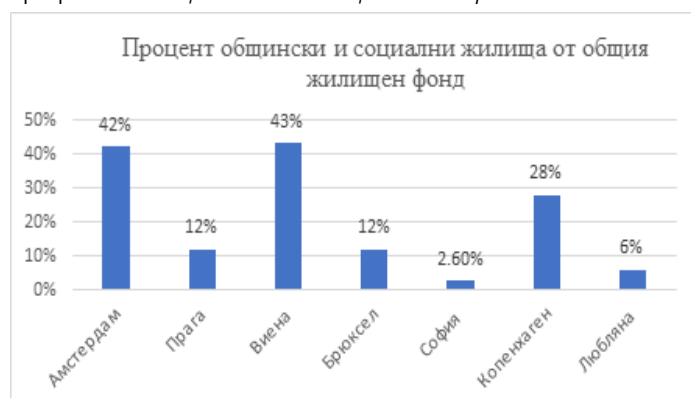
- Критериите за допустимост до общински жилища според наредбите по чл. 45 от ЗОС изключват определени групи от населението, вкл. ЛПМЗ. Ограничителните разпоредби се отнасят до изискването за притежание на българско гражданство и продължителност на пребиваване (варираща между 2 и 10 години) в съответната община (адресна регистрация) като условия за кандидатстване.

Недостатъчен жилищен фонд

- Основен структурен проблем е ограниченият обем на общинския жилищен фонд, който не може да посрещне нуждите и на местното население (в същото време има значителен брой необитавани жилища).
- За разлика от европейските държави в България общинският жилищен фонд е сведен до символичните 2.4%. В повечето общини, включително в Столична община, фондът е недостатъчен, недобре поддържан и неефективно управляван²⁹.
- Броят картотекирани лица с жилищни нужди в списъците на чакащите за общински жилища е голям. Процесът на картотекиране отнема една година, а до получаването на оферта за настаняване може да минат и над 5 години.

2017 г. за [състоянието на жилищния сектор в Европа](#), спрямо избрани градове в ЕС, София се нарежда на последно място. За сравнение: Бургас разполага с 928 общински жилища., В. Търново – 426, Пловдив – 3603, Стара Загора – 634. НЖС дефинира „статистическа потребност от социални жилища в страната... около 80 000 бр.“

Графика 3: Социален жилищен сектор в ЕС

Източник: Обработка на автора, по данни от Housing Europe, *European State of Housing*, 2019

Липса на финансиране за жилищни програми

- Няма целева финансова подкрепа за общините по [Наредбата за интеграционно споразумение](#) от 2017 г. Според нея общините имат задължение да спомогнат за жилищно настаняване на ЛПМЗ, установили се на тяхна територия, съгласно сключеното интеграционно споразумение.

Политически контекст

- В общинските и районни администрации, отговорни за разпореждане с общинския жилищен фонд, липсват разбиране и адекватна информация за правата и статута на ЛПМЗ, вкл. за достъп до общински жилища.
- Негативно обществено отношение към бежанците и към провежданите интеграционни мерки.

Оптимистичен поглед напред

На този фон основания за умерен оптимизъм и подобряване на сегашното положение идват по две линии:

- През 2019 г. няколко решения на административни съдилища в страната водят до премахване на ограничителните разпоредби, свързани с изискването за притежание на българско гражданство и постоянен адрес в общината за конкретен период от време. По този начин достъпът до общински жилища се улеснява и

намаляват възможностите за дискриминация на ЛПМЗ. Такива решения има във Варна, Велико Търново, Враца, Добрич, Дупница, Перник, Севлиево и София. Според съда разпоредбите противоречат на чл. 43 от ЗОС и на чл. 26, ал. 2 от Конституцията на РБ, съгласно които чужденците, пребиваващи в страната, имат всички права и задължения на българските граждани. В други 14 града (от проучени 32) наредбите не посочват изрично условието за българско гражданство, но се запазва изискването за адресна регистрация. Единствената община, в чиято Наредба (Чл. 10(1)) изрично се упоменават ЛПМЗ като допустима група, е Лом³⁰.

- През 2020 г. Столична община планира разработване на нова наредба по ЗОС за условията и реда за настаняване в общински жилища (заменяща старата от 2005 г.) в съответствие с приетата през 2018 г. *Концепция на Столична община за жилищна политика в сферата на общинския жилищен фонд*. Тя предвижда промени в дефинирането на категориите наематели, разширяване на режима на настаняване със срочни и безсрочни договори, диференциран подход към наемите, изграждането на социални жилища. Това е важна възможност за всички заинтересовани страни, НПО и международни организации, активни в сферата на интеграцията, да се включат в обществените консултации по проектонаредбата с предложения, регулиращи достъпа на ЛПМЗ до жилищния фонд. Примерът на София (свързан и с планирано информационно звено по интеграция в общината) би могъл да даде начало на ефективна промяна на начина, по който се формулират и изпълняват общинските политики за създаване на модерна жилищна среда, способстваща социалното включване и упражняването правата на всички граждани.

В тази връзка изследването прави редица конкретни препоръки към институциите на национално и местно ниво, отговорни за жилищната политика и за интеграцията, чието изпълнение би позволило гъвкав отговор на предизвикателствата на миграцията, при строго зачитане на правото на жилище като право на живот в сигурност, на свободно избрано място, с достойнство и защита на личната свобода.

³⁰ <https://lom.bg/subsection-34-naredbi.html>

Социалните дистанции като пречка пред ефективни жилищни политики по отношение на лицата, търсещи международна закрила в България

доц. д-р Алексей Пампоров

Алексей Пампоров е магистър по културология (2001), доктор по социология (2005) и доцент по социология (2014) в Института по философия и социология при БАН. Ръководи социологическите изследвания на Институт „Отворено общество“ - София (03.2007-07.2016) и Българо-Швейцарски проект за борба с трафика на хора към НКБТХ (08.2016-02.2018). Член е на комисията по предоставяне на убежище към Президента на Република България (от октомври 2017 г.). Чете лекции по „История и всекидневна култура на ромските общности“, „Социология на семейството“, „Антропологическа демография“ и „Електорални изследвания“ в СУ „Св. Климент Охридски“, както и „Демография и публични политики“ в ПУ „Паисий Хилендарски“.

С разрастването на световната криза, свързана с COVID-19, през последните няколко месеца в публичното пространство се появи понятието „социална дистанция“ като синоним на „физическа дистанция на обществени места и ограничаване на социалните контакти“. В социологията и социалната психология обаче има дълга и добре утвърдена традиция за изследване на „социалните дистанции“. В този смисъл социалните дистанции са измервани като нагласа за въздържане от различни категории на социална близост: брак, приятелство, съседство, колегиално сътрудничество и т. н. Поддържането на социална дистанция и опитът да избегнем общуването

с дадени етнически групи в този случай се разглежда като резултат от предразсъдъците към тях.

По идеологически причини преди 1989 г. скалата на Богардус¹ за измерване на социалните дистанции остава непозната за българските академични среди, а в първите години на прехода е въведена посредством методологически необоснована модификация и е силно ограничена до т.нар. „традиционни малцинства“ (арменци, евреи, турци и роми). След две пилотни изследвания в края на 2007 г. и в началото на 2008 г. изследователският екип на Фондация „Институт Отворено общество – София“ провежда първото мащабно, национално представително изследване в България, касаещо набор от 24 етнически групи и националности². Изследването показва, че българските граждани са добре настроени към гражданите на Европейския съюз и към „славянските братя“, но същевременно поддържат големи дистанции спрямо новите мигрантски общности и ромите. Резултатите показват на първо място изключително високи нива на предразсъдъци към лицата с африкански произход³ - независимо дали става дума за бежанци от Африка, мигранти от Латинска Америка или граждани на Европейския съюз с черен цвят на кожата. На второ място – към мигрантите от страни, в които доминиращата религия е ислямът, а на трето място – към мигрантите от Югоизточна Азия⁴. Освен тези тенденции се наблюдава силно изразена корелация между отделните степени на скалите, както и ясно категориално типологизиране между отделните съвкупности. Буквално се оформят клъстери от „европейци“, „славянски народи“, „негри“, „азиатци“, „мюсюлмански мигранти“.

Типологичното клъстеризиране позволява в по-дълъг период да се правят наблюдения на нагласите спрямо по-малък брой от етнически групи и националности, за да се намалят изследователските разходи. На графика 1 по-долу е представено съгласието дадени етнически групи да живеят в квартала на респондентите, като „турците“ са представители на „традиционните

¹ 7-степенна скала за измерване на социалните дистанции, предложена от американския социолог Емъри Богардус.

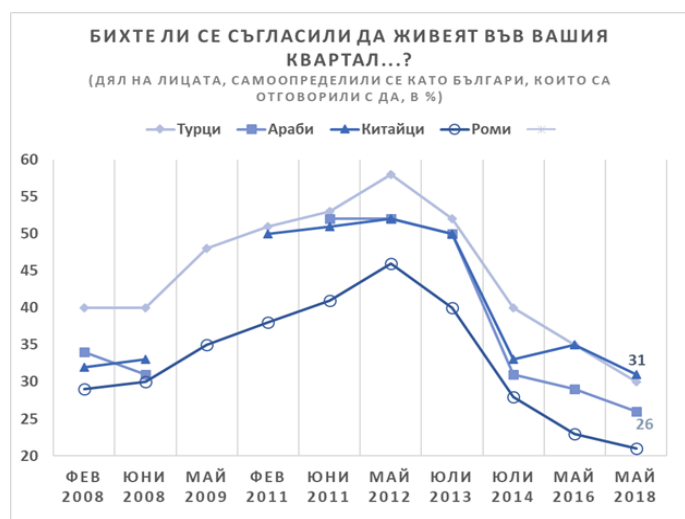
² Пампоров, А. (2009) Социални дистанции и етнически стереотипи за малцинствата в България. София: Институт Отворено общество.

³ Въпреки чувствителността на екипа към проблематиката, теренната работа се проведе с понятието „негри“, доколкото фокусираните дискусии и пилотните интервюта показват отказа на респондентите да разпознаят

понятията „лица с африкански произход“, веднага се появява аргументът, че жителите на Магреб също са такива, както и понятието афро-европейци.

⁴ Pamporov, A. (2009) "Social distances towards the new immigrants in Bulgaria". In: Migration from and to Southeastern Europe. Eds. Anna Krasteva, Anelia Kasabova and Diana Karabinova. Ravena: Longo editore, pp.79-92.

малцинства“, китайците – на мигрантите от югоизточна Азия, „арабите“ – на мигрантите от мюсюлманските страни, и ромите – като специфична група, към която са регистрирани едновременно расови, религиозни и езикови предразсъдъци (и които в изследванията от началото на прехода изглеждаха като най-нежелани). „Вашият квартал“ представлява своеобразна среда на скълата при пространствените дистанции и като такъв индикатор е взет и използван в серия от изследвания в периода 2008-2018 г. Представените по-долу данни идват именно от тези изследвания. Те са проведени със съпоставими национално представителни извадки за пълнолетното население на България и са с теоретичен обем 1200 души и максимална стохастична грешка при 50% дялове – 2,8%.

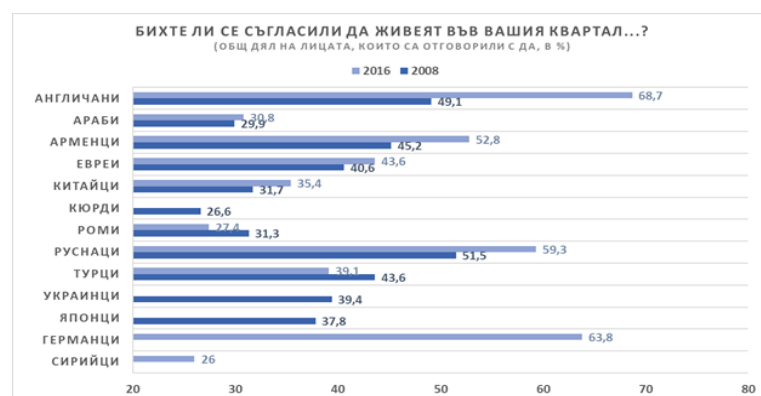

Фигура 1. Социални дистанции на етническите българи по отношение на съжителство в един и същ квартал към избрани етнически групи, живеещи в България в периода 2008-2018 г. Източник: OpenData.bg

Данните позволяват да се каже, че се наблюдава тревожна тенденция на увеличаване на етническите предразсъдъци към дадените малцинства (измерена чрез спад на категоричното съгласие) след 2012 г. Началото на тази негативна тенденция контекстуално съвпада с началото на бежанската вълна, породена от войната в Сирия. От друга страна, съвпада със смяната на Главния прокурор на Република България и настъпилата в резултат от това промяна в прилагането на антидискриминационното законодателство и политики, при което през целия мандат на Сотир Цацаров и неговия екип не бяха предприети мерки за превенция и ефективно санкциониране на езика на омразата на етническа основа в страната. И на

последно място, но не и по значение, съвпада с политическата радикализация на българското общество и политическото овластяване на ултра-консервативни и националистически кръгове в България.

Доколкото актуалността на миграционните потоци варира през годините, през 2016 г. е направена преоценка на набора от етнически групи и някои от тях отпадат за сметка на други, които влизат, като е повторена основната матрица от въпроси от скълата на Богардус. На фигура 2 по-долу е представена съпоставка на общата нагласа на национално ниво между 2008 г. и 2016 г. Данните повтарят основните клъстерни разпределения по типове малцинства, регистрирани по-рано. Разликата с тенденцията, открояна на графика 2, е, че се усилват негативните нагласи към роми и турци. Нивата на предразсъдъци към араби и китайци се връщат към нивата от 2008 г., докато се наблюдава силно положителна тенденция към т.нар. експатс – англичани и германци, мигранти в България, както и към руснаците (разпознавани като „братушки“ при задаването на асоциативни отворени въпроси за етническите стереотипи). За разлика от 2008 г., когато на дневен ред бяха бежанците от Ирак с кюрдски произход, през 2016 г. на тяхно място са включени сирийските бежанци, които веднага заемат нишата на най-нежеланите съседи в квартала на национално ниво.

Фигура 2. Социални дистанции на национално ниво по отношение на избрани етнически групи и националности, живеещи в България през 2008 г. и през 2016 г. Източник: OpenData.bg

Освен скълата на Богардус обаче, изследователският екип прави и допълнителен експеримент, свързан с потенциалните жилищни политики, като задава въпрос за съгласие и несъгласие държавата да предоставя жилища. Данните показват изключително нисък дял на

съгласие, дори към бесарабските българи, към които като цяло има държавна политика към привличане на население. Любопитно е обаче, че дяловете на категоричното несъгласие са по-високи към ромите от друг регион на страната, отколкото към най-нежеланата бежанска група към 2008 г. – тази на кюрдите.

Фигура 3. Съгласие държавата да предостави жилища на представители на избрани хипотетични уязвими групи към 2008 г. Източник: Пампоров, 2009: 79-80

Макар че настоящата статия стъпва на вторичен анализ на по-стари изследвания, така представените данни ясно разкриват контекста, в който се случват публичните политики към интеграцията на бежанците и лицата, търсещи международна закрила, през последната дузина години. Дори преди радикализацията на политическата система в България се наблюдават ясно изразени ксенофобски нагласи, основани на расови и религиозни различия. В това отношение е абсолютно необходимо да се повишат обществената емпатия и чувството за солидарност с уязвимите мигранти, от една страна. От друга страна обаче, е задължително да се въведе принципът на върховенство на закона и престъпленията от омраза да бъдат наказвани ефективно, а извършителите и социалното им обкръжение да минават през програми за вторична и третична превенция, така че да се редуцира лавината от увеличаващата се ненавист. В противен случай всяка една политика по предоставяне на жилища и подслон би предизвикала непрекъснато увеличаваща се обществена съпротива.

Правен консултант: Качество на процедурата за международна закрила

Стандартите за провеждане на справедливо производство за предоставяне на международна закрила в България са зададени в Закона за убежището и бежанците (ЗУБ). От своя страна, той стъпва на съответстващите принципи и общи правни стандарти в областта на убежището на Европейския съюз. Основните гаранции за качествена процедура за международна закрила в националното законодателство са свързани със своевременния достъп до такава, създаване на условия за свободно излагане на бежанската история, осигуряване на процедурни гаранции, вкл. и за уязвими групи, правна защита и съдебен контрол на взетите решения.

Български Хелзинкски Комитет (БХК) – основният партньор на ВКБООН в областта на правната защита на търсещи и получили закрила в страната – осъществява ежегодно наблюдение на качеството на процедурата за предоставяне на международна закрила. Представяме ви основните етапи на процедурата и някои изводи от мониторинга, събрани в доклад на БХК (достъпен [тук](#)), разделени в три групи: производство за международна закрила (административни гаранции), качество на решенията и съдопроизводство.

1. Производство за международна закрила

1.1. Достъп до регистрация и процедура

•Срок на регистрация

ЗУБ урежда правото да се заяви молба за международна закрила пред Държавната агенция за бежанците (ДАБ) или пред други държавни органи (обичайно Главна дирекция „Гранична полиция“ или Дирекция „Миграция“ на МВР). Кандидатите, подали

молба пред ДАБ, следва да бъдат регистрирани в срок от 3 работни дни. Когато молбата е заявена пред друг държавен орган, регистрацията от ДАБ на заявителите трябва да бъде извършена в срок от 6 работни дни. За 2019 г. БХК е мониторира 205 регистрации, като констатира закъснение за регистрацията със средно 4 работни дни.

•Производство в депортационните центрове на МВР и нарушение на забрана за връщане

С подаването на молба за закрила правният статут на молителя се променя от незаконно пребиваващ чужденец на търсещо международна закрила лице¹. Така отпада и правното основание за задържане в СДВНЧ². Би следвало лицата да бъдат насочени към центрове на ДАБ. Вместо това през 2019 г. наблюдението установява незаконно задържане в СДВНЧ на 36 чужденци, търсещи закрила, спрямо които ДАБ провежда производства по ЗУБ. Всички производства са проведени в ускорена процедура и завършват с отказ за предоставяне на закрила.

Дирекция „Миграция“ провежда подготвителни действия по връщането на определени кандидати за международна закрила в СДВНЧ с подадени първи молби, паралелно с провеждането на бежанското им производство. През 2019 г. тази практика на МВР ескалира в реалното изпълнение на принудително връщане спрямо 4 кандидати за международна закрила във флагрантно нарушение на принципа за забрана на връщането (non refoulement)³.

•Регистрация в РПЦ на ДАБ

Наблюдението показва, че през 2019 г. ДАБ отказва да регистрира кандидати за международна закрила, когато те се явяват лично и директно в регистрационно-приемателен център⁴. Вместо това ДАБ подава сигнал до местното полицейско управление и кандидатът бива задържан в СДВНЧ. Там на кандидатите се дава възможност да депозират молба за закрила, която се препраща до ДАБ⁵.

¹ Съгласно чл. 6, ал. 1 Директива 2013/33/ЕС (Приемателна директива).

² Решение на Съда на Европейския съюз от 30.05.2013 г., дело М. А., С-534/11, ЕУ: С: 2013:343

³ Въведен в чл. 33, ал. 1 от Женевската конвенция за статута на бежанците, чл. 9 от Директива 2013/32/ЕС (Процедурна директива) и чл. 4, ал. 3, б. «б», чл. 5 in fine от Директива 2008/115/ЕС за връщането, както и чл. 4, ал. 3 и чл. 67, ал. 1 от Закон за убежището и бежанците.

⁴ В два от наблюдаваните случаи на кандидатите дори е било позволено да пренощуват през уикенда в регистрационно-приемателния център на

ДАБ, след което в понеделник сутринта е последвало задържане и задържане от полицията.

⁵ През 2019 г. са образувани 12 дела пред съда по причина на отказа на ДАБ да регистрира кандидати за международна закрила при тяхното лично явяване в регистрационно-приемателен център на бежанската агенция, като случаите засягат РПЦ на ДАБ в гр.София. Делата са заведени срещу Дирекция „Миграция“ за отмяна на незаконосъобразните заповеди за задържане (принудително настаняване) в СДВНЧ спрямо кандидати, изпълнили задължението си по чл. 13, ал. 1, т. 12 от ЗУБ.

1.2. Уязвими групи

Съгласно дефиницията на закона⁶ „лица от уязвима група“ са малолетните или непълнолетните, непридружените малолетни и непълнолетни, хората с увреждания, възрастните хора, бременните жени, самотните родители с ненавършили пълнолетие деца, жертвите на трафик на хора, лицата с тежки здравословни проблеми, лицата с психични разстройства и лицата, които са понесли изтезание, изнасилване или други тежки форми на психическо, физическо или сексуално насилие.

През 2019 г. във всички РПЦ социалните експерти присъстват при провеждане на медицинските прегледи или регистрацията на кандидатите за закрила. Провеждат се и групови консултации на новонастанените, по време на които се извършват и първоначални действия по установяване на здравните или социалните им нужди и евентуална уязвимост. За събиране на информацията се използва въпросник за ранна идентификация на кандидати за закрила с травматичен опит.

Наблюдението на БХК установява, че през 2019 г. социалните експерти на ДАБ присъстват при провеждане на медицинските прегледи или регистрацията на кандидатите за закрила във всички центрове. От всички мониторираните случаи в 72% (273 случая) с кандидатите е било проведено социално интервю за установяване на нуждите им от медицинска грижа или облекло. В 7% (25 случая) от мониторираните случаи се установява, че е направена оценка на уязвимостта на кандидатите, съгласно критериите, регламентирани в ЗУБ и Вътрешните правила на ДАБ за уязвими лица, но в нито един от мониторираните случаи по преписката не се открива информация в писмен вид в някоя от утвърдените форми, изготвена и приложена от социалните експерти на ДАБ досежно уязвимостта на съответния кандидат. Към настоящия момент формулярът за идентификация и оценка на нуждите, формулярът за индивидуален план за подкрепа и насочване и формулярът за социална консултация се изготвят от социален експерт и се съхраняват в социално досие,

отделно от административната преписка по молбата за закрила⁷.

1.3. Процедури спрямо непридружени деца

На непридружените деца се назначава представител от общинската администрация, който има задължение да се грижи за правните интереси на детето в производството по предоставяне на международна закрила и да го представлява пред всички административни органи, в т. ч. социални, здравни, образователни, с оглед защита на най-добрия му интерес. Представителят присъства във всички мониторираните случаи на интервютата за закрила, но наблюдението показва, че в нито един от мониторираните случаи по време на регистрацията на непридружени деца не е присъствал представителят от общината.⁸

ДАБ осъществява контрол и взема мерки за предпазване на малолетните или непълнолетните чужденци, търсещи международна закрила, от физическо или психическо насилие, жестоко, нечовешко или унижително отнасяне⁹. През 2019 г. се наблюдава съществен напредък в тази област, от 29.05.2019 г. започва да функционира „сигурна зона“ в Регистрационно-приемателен център „Военна Рампа“ към РПЦ София, в която е осигурена адекватна 24-часова грижа¹⁰. Наблюдава се, че все още се настаняват непридружени деца в РПЦ Харманли, където няма подобна защитена среда.

Фото: Николай Стайков, Motif Media

⁶§1, т. 17 от Допълнителните разпоредби на ЗУБ.

⁷Съгласно ДАБ в законопроект за изменение и допълнение на ЗУБ ще бъде предложен нов текст, който предвижда приобщаването на тези документи към административната преписка, което ще позволи вземането им предвид при решението за предоставяне или отказ на международна закрила.

⁸ Чл. 25, ал. 1, 2 и 3 от ЗУБ

⁹ ЗУБ, чл. 25(4)

¹⁰ През януари 2020 г. такава зона е отворена и в центъра в кв. Овча Купел, РПЦ София.

•Правна помощ за непридружени деца

ДАБ е задължена да уведомява кметовете на съответните общини, че съществува възможност за ангажиране на правна помощ, предоставяна от Националното бюро за правна помощ. Искането се прави от представителя с копие до ДАБ. От края на 2017 г. представителите от общинската администрация започват практика да заявяват такива искания в случаите, когато са предизвестени от ДАБ, че е насрочена дата за връчване на решение за отказ на международна закрила на представляваните от тях непридружени деца.

•Оценка на най-добрия интерес за непридружените деца

ДАБ разполага с утвърдени формуляри за изготвяне на бърза оценка за най-добрия интерес на детето до 24 часа от регистрацията и пълна оценка при констатиран риск. За 2019 г. няма наблюдение или констатации по използването им, доколкото те не се прибавят към личното досие и административната преписка на непридружените деца. БХК отчита, че в 100% от наблюдаваните случаи в личното им дело няма събран и приложен задължителният социален доклад от ОЗД-ДСП¹¹. Такива доклади се изготвят във всички случаи, но като правило те се докладват единствено на директора на ДСП без да се комуникират до ДАБ. Това пречатства тяхното обсъждане и вземане предвид при оценката на случая и вземането на решение по молбата за закрила на детето.

•Експертизи за оценка на възрастта

През 2019 г. ДАБ провежда 18 рентгенови експертизи за установяване на възраст като в 100% от тях заключението е, че децата са пълнолетни. Заключението се прави не от експерти в тази област, а от рентгенолози, извършили самата рентгенография, които като правило обосновават оценката си в едно изречение. Прилаганата в България методология за оценка на възрастта е остаряла. Костната експертиза като метод за оценка на възрастта е международно призната от медицинската общност като неточна и даваща отклонение до 2 години.

1.4. Предоставяне на информация

Съгласно закона¹² чужденецът, заявил молба за международна закрила, се информира писмено на

разбираем от него език относно реда за подаване на молбата, за процедурата, която ще се следва, за неговите права и задължения, както и за организации, предоставящи правна и социална помощ на чужденци, не по-късно от 15 дни от подаването на молбата. Когато обстоятелствата налагат това, тази информация може да бъде предоставена устно. Кандидатите имат право да поискат интервюист и преводач от техния пол. Въвеждането на задължение към служителите на ДАБ да уведомяват лицата за това цели да даде възможност на търсещите закрила да изложат в спокойна обстановка своята история, което е особено приложимо в случай на преживяно сексуално или друг вид насилие.

БХК констатира, че в 91% (341 случая) от мониторираните случаи служителите на ДАБ са предоставили въвеждаща информация на търсещите закрила чрез връчване на информационна брошура на съответния разбираем от чужденеца език. Само в 7 от 54 мониторирани случаи (2%) кандидатът за закрила е бил уведомен, че може да поиска интервюто да бъде проведено от интервюист от същия пол. Само в 1 случай търсеща закрила от женски пол е била уведомена, че може да поиска интервюто да бъде проведено с помощта на преводач жена.

В 319 от мониторираните случаи (85%) търсещият закрила е бил надлежно уведомен, че информацията, която се събира по време на проведените регистрация и интервюта е конфиденциална и ще бъде използвана само за целите на производството.

1.5. Предоставяне на доказателства

Ненадлежното събиране на представените от кандидата доказателства при липса на изготвени приемно-предавателни протоколи съставлява съществено нарушение на процесуалните гаранции за правата на кандидатите за закрила и за обосноваването на решението по същество на молбата за закрила. БХК установява, че в 63% (125 от мониторираните регистрации) кандидатите са уведомени, че следва да представят всички налични доказателства в подкрепа на изложеното от тях, а в останалите 37% това не е било направено.

¹¹ БХК посочва, че наблюдението през 2020 г. отчита прогрес в това отношение и социалните доклади на ОЗД-ДСП се прилагат в личното дело на децата.

¹² Чл. 58, ал. 8 от ЗУБ, чл. 8 и чл. 12 от Директива 2013/32/ЕС (Процедурна директива).

През 2019 г. в 76 от мониторираните случаи кандидатите са представили документи в подкрепа на изложената от тях бежанска история. В 80% (61 случаи) от тези случаи е изготвен протокол за приемането им като гаранция за тяхното съобразяване при вземане на решение по молбата за закрила, а в останалите 15 случая (20%) такъв не е изготвен. Наблюдението показва, че в 29 от мониторираните случаи, при подаване на молбата за закрила пред друг орган, документите, иззети от кандидата, не са били своевременно препратени до ДАБ за провеждане на неговата процедура, което го лишава от възможност да подкрепи с доказателства своята бежанска история. Наблюдението показва, че в 4 от случаите, при които са представени доказателства, те не са били преведени на български език от страна на ДАБ, за да могат да бъдат съобразени от решаващия орган. Доказателствата, представени в копие от кандидатите, не се кредитират при вземане на решението по молбите за закрила в нарушение на принципа за тълкуване на съмнението в полза на бежанеца (принцип *in dubio pro fugitivo*).

1.6. Интервю

Националната уредба предвижда¹³, че веднага след регистрирането се определя дата за провеждане на интервю, а чужденецът, подал молба за международна закрила, се уведомява своевременно за датата на всяко следващо интервю. Самото интервю следва да се проведе на заявен от кандидата език, а когато това е невъзможно, на разбираем за кандидата език. Наблюдението установява съществено подобрене в тази област доколкото само в 1% (3 случая) от мониторираните случаи производствените действия с кандидатите са проведени от и на език, който те не владеят.

При провеждането на интервю законът изисква¹⁴ да се прави аудио или аудио-визуално записване и да се състави протокол. През годината аудиозаписи са извършени в 100% от наблюдаваните производства, което съставлява пълно съобразяване на практиката на ДАБ с установения от закона стандарт. Протоколът от проведеното интервю следва да се прочете на кандидата, търсещ закрила и да се подпише от него, преводача, съответно тълковника и от интервюиращия

орган. Отчетено е, че в 46% (173 случая) от мониторираните производства протоколите не са били изчетени преди подписването им от кандидатите за закрила. Прочитането на протокола е важна гаранция с оглед установяването или отстраняването на противоречия между казаното по време на различните интервюта.

1.7. Правна помощ

Държавата следва да осигурява условия за получаване на правна защита на чужденците, търсещи международна закрила. Физическите лица, които поради липсата на финансови средства не са в състояние да ангажират адвокат, могат да се ползват от правна помощ, финансирана от държавата чрез Националното бюро за правна помощ (НБПП)¹⁵.

2. Качество на решенията

2.1. Своевременно издаване на решенията по молбите за закрила

Съгласно закона¹⁶ в срок до четири месеца от образуване на производството по общия ред интервюиращият орган следва да изготви становище, което заедно с личното дело се представя на председателя на ДАБ за решаване. В срок до 6 месеца от образуване на производство председателят взема решение, с което да предостави или откаже статут на бежанец или хуманитарен статут. Шестмесечният срок може да бъде продължен от председателя на ДАБ с още 9 месеца, или общо до 21 месеца, но единствено при недостатъчност на събраните данни за конкретния случай. Кандидатът за закрила трябва в такъв случай да

¹³ Чл. 63а, ал. 1 и сл. от ЗУБ.

¹⁴ Чл. 63а, ал. 3 от ЗУБ.

¹⁵ От март 2013 г. чужденците, търсещи международна закрила, са включени в категориите лица, имащи право на правна помощ, финансирана от държавата.

¹⁶ Чл. 75 от ЗУБ (в редакция ДВ бр.52/2007 г.).

бъде уведомен за удължаването на срока – лично или чрез съобщение с обратна разписка.

От наблюдаваните през 2019 г. от общо 89 положителни и отрицателни решения в 89% (78 случая) указаният в закона срок е бил спазен. В 100% от случаите, при които е постановено решение по молбата за закрила извън шестмесечния срок, не е направено надлежно уведомяване на кандидата.

Своевременното вземане на решение по молбата за закрила е основна процесуална гаранция за кандидатите, доколкото елиминира както правната несигурност за самите кандидати досежно техния статут и перспективи, така и предпоставките за нередности и корупция в хода на бежанската процедура. Срокът за произнасяне е един от показателите, които се наблюдават от дирекция „Качество на процедурата за международна закрила“ (КПМЗ) при провеждането на вътрешноведомствения мониторинг.

2.2. Информация за страната на произход

През 2019 г. в 41% (18 случая) от мониторираните случаи решенията по молбите за закрила са основани на актуална информация за държавата на произход, изготвена от ДАБ при коректно посочване на източниците на информация. Преценката на актуалността на информацията се прави въз основа на датата на нейното събиране и датата на издаването на индивидуалния административен акт с оглед изричното правило на закона¹⁷. В 37% (52 случая) от наблюдаваните случаи посочената информация за държавата на произход е съответствала на диспозитива на издаденото решение, но в останалите 63% информацията е била частично или напълно ирелевантна за конкретната бежанска история. В 67 от мониторираните решения не е посочена информация за страната на произход на кандидата за закрила.

2.3. Фактически констатации

Бланкетното и повтарящо се изложение досежно ситуацията в определена страна на произход без оглед на различните индивидуални случаи, липсата на логическа връзка между фактическите констатации и правните изводи и оттам, погрешната правна квалификация на молбата за международна закрила, продължават да съставляват най-съществените и

значителни проблеми при оценката в производствата по ЗУБ и произнасянето на решения по същество от административния орган.

2.4. Правни изводи

Само в 59% (44 мониторираните случая) при постановяване на решението е била налице правилна идентификация на наличието на основания по Женевската конвенция от 1951 г. за предоставяне на бежански статут и в 62% (45 мониторираните случая) е налице правилно идентифициране на наличието на основания за предоставяне на хуманитарен статут (субсидиарна закрила). Причина да бъде отчетен такъв резултат, е неправилната преценка относно вида закрила, който следва да се предостави на кандидата, съобразявайки неговите заявления и фактически основания.

2.5. Правна помощ при връчване на отрицателни решения

Отчита се като съществено подобрене осигурената правна помощ за уязвимите лица в рамките на процедурата с препоръката тя да бъде осигурена на всички кандидати или поне като минимум – при връчване на отрицателно решение. През 2019 г. в нито един от мониторираните случаи не е предоставена правна помощ при връчване на отрицателни решения на уязвими кандидати.

3. Съдопроизводства

Съгласно предоставените данни от ДАБ през 2019 г. са били проведени общо 487 съдопроизводства без разграничение по първоначални и последващи молби. По тях по сведения на ДАБ са произнесени 440 съдебни решения, от които 385 съдебни решения на въззивна и 55 съдебни решения на касационна инстанция. От тях през 2019 г. са наблюдавани 27%. На въззивна инстанция са отменени 12% от актовете на ДАБ, а спрямо 88% жалбите са отхвърлени като неоснователни. На касационна инстанция са отменени 16% от актовете на ДАБ или въззивните решения, които ги потвърждават, а спрямо 84% касационните жалби са отхвърлени като неоснователни.

Пълният доклад на БХК може да бъде намерен [ТУК](#).

¹⁷ Чл. 142, ал. 1 и 2 от АПК.

Академични хоризонти

Актуални докторски тези по бежански теми

Д-р Свобода Стоева

Тема: „Статут ‘търсещ убежище’: граници и дискурси“

Научен ръководител: доц. д-р Красимира Кръстанова

Университет: ПУ. „П. Хилендарски“, Философско-историческия факултет

Период и форма на докторантурата: 2014-2017, редовна форма

Резюме на изследването: Целта на дисертационния труд е да разбере какво се случва с хората, които мигрират по принудителни причини и по какъв начин юридическите граници, политиките на прием и предоставяне на бежански статут влияят върху техните житейските планове и цели. Основният изследователски въпрос, на който дисертационният труд отговаря, е как различните граници (физически и символни) повлияват живота на търсещите закрила в България. Изводът, до който изследването достига, е, че символните и физически граници, с които се сблъскват търсещите закрила, са последица от рестриктивни политики за прием и предоставяне на международна закрила. Те провокират у хората създаването на „миграционна стратегия“, която е обвързана със стремеж към реализация на жизнени планове и възстановяване на липси в социалната, семейна и професионална среда.

Докторант Боряна Иванова Райнова

Тема: „Рискове при миграцията на непридружени деца, търсещи международна закрила в България“

Научен ръководител: проф. Мария Стоянова

Университет: Университет за национално и световно стопанство (УНСС), Катедра „Икономическа социология“

Период и форма на докторантурата: 2018-2021, редовна форма

Резюме: Изследването е насочено към анализ на рисковете, с които се сблъскват непридружените деца, търсещи международна закрила в България. Целите на дисертационния труд са да се разкрият рисковете, свързани с поведението и мотивите за действие на непридружените деца – търсещи международна закрила, за да се намали рискът от злоупотреби, трафик и експлоатация с тях; да се изготви експертен анализ за определяне на интензивността, размерите и ефектите на бежанския поток от деца, търсещи и получили международна закрила в България; да се направят предложения към институциите с цел преодоляване на рисковете, които стоят пред интеграцията на непридружените деца, търсещи и получили международна закрила с цел осигуряване висшия интерес на детето.

Докторант: Мариана Стоянова

Тема: „Социалната работа с бежанци в условия на социални кризи“.

Научен ръководител: проф. д-р Сийка Чавдарова-Костова

Университет: Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по педагогика.

Период и форма на докторантурата: 2020-2024, задочна форма

Резюме на изследването: Изследването е насочено както към бежанците, които се явяват потребители на социални услуги, така и към институциите, органите на местната власт, международните организации, НПО и представители на гражданското общество, които предоставят тези социални услуги. В контекста на социални кризи какви специфики се наблюдават при потребителите и доставчиците на тези услуги или как социалните кризи видоизменят моделите на социална работа с бежанци. Целта на изследването е да открие мястото на социалната работа в условия на социални кризи и степента ѝ на значимост за бежанците с оглед интеграцията им в приемашото общество.

Докторант: Светла Христова Александрова

Тема: Предвид зачисляването на докторанта тази година, темата на дисертацията е в процес на уточняване и прецизиране с научния ръководител

Научен ръководител: доц. д-р Нончо Димитров

Университет: Университет за национално и световно стопанство (УНСС), Катедра „Национална и регионална сигурност“

Период и форма на докторантурата: 2020-2023, редовна форма

Резюме на изследването: Фокусът на изследването е насочен към позитивните и негативните последици от появата на миграционната криза в Европа, както и постигане на резултати в управлението на миграционните процеси, ефективност и ефикасност на вложените ресурси за осигуряване на убежище на лицата, търсещи закрила. Към позитивните последици ще бъдат анализирани данни за лицата, които са получили статут на бежанец, и имат право и участват в развитието на икономиката ни.

Фото: Николай Стайков, Motif Media

Възможности за развитие и обучение

• Emerging Scholars & Practitioners on Migration Issues (ESPMI) Network:

Най-голямата международна изследователска инициатива в областта на проучванията на бежанците и принудителната миграция. Стреми се да свърже млади учени, практики, политици, журналисти, артисти и всички, които имат интерес към процесите, свързани с принудителна миграция и проучвания на тема бежанци.

• Scholars at Risk: Предоставя помощ на над 300 застрашени учени по света всяка година. Платформата дава поле на изява на учените, изложени на сериозни заплахи за живота, свободата и благополучието си, като организират временни изследователски и преподавателски позиции, както и като предоставят консултантски и референтни услуги.

• ERMA: European Regional Master's Programme on Democracy and Human Rights in South East Europe.

Едногодишна магистърска програма, координирана съвместно от университетите в Сараево (Босна и Херцеговина) и Болоня (Италия), член на Global Campus of Human Rights. Финансирана от ЕС и италианското правителство, програмата предлага мултидисциплинарно обучение в три семестъра: теоретичен (в Сараево), практически стаж (в друга балканска държава) и семестър, посветен на писане на магистърска теза (в Италия). Студентите получават пълна стипендия. Правата на бежанци и мигранти са част от темите, застъпени широко в рамките на обучението. **Краен срок за кандидатстване: 20 септември 2020 г.**

• PhD position - International Migration and Ethnic Relations, Universitetet i Bergen:

Четиригодишна докторска позиция във Факултета по социални науки на Университета Берген в Норвегия. Позицията е свързана с интердисциплинарния изследователски институт „Международни миграции и етнически отношения“ и е отворена за кандидати с опит в различни дисциплини в областта на социалните науки. **Краен срок за кандидатстване: 9 август 2020 г.**

• Symposium on Health, Migration, and Integration, Maastricht University:

Първи симпозиум по миграция, здраве и интеграция, организиран от Маастрихтското висше училище за управление / UNU-MERI в сътрудничество с RUNOMI. Симпозиумът ще подчертае сложните пресечни точки между миграцията,

здравеопазването и интеграцията чрез дискусии с академици, здравни специалисти, политици и представители на гражданското общество. **Краен срок: 4 септември 2020 г.**

Възможности за публикуване

• **Предотвратяване на социални конфликти и насърчаване на социалното сближаване в контекста на принудително разселване** (Preventing Social Conflict and Promoting Social Cohesion in Forced Displacement Contexts): покана за научни предложения (статии) с **краен срок: 30 юли 2020 г.** Отделът за международно развитие на Великобритания, Световната банка и ВКБООН създадоха съвместна изследователска програма през 2016 г. „Изграждане на доказателства относно продължителното принудително разселване - многостранно партньорство със заинтересовани страни“, с цел подобряване на глобалните знания за принудителното разселване. Тази година изследванията бяха разширени в следните две области: (1) предотвратяване на социален конфликт и насърчаване на социалното сближаване и (2) предотвратяване на несигурността с изхранването и променливостта на цените и насърчаване на самостоятелността. Водещите автори трябва да са външни за Световната банка и ВКБООН, но изследователските екипи могат да включват служители на Световната банка и ВКБООН. За повече информация, вижте [ТУК](#).

• **Форум чупливост 2020 (Fragility Forum), виртуална поредица (8 юни - 31 август)**. С помощта на редица онлайн сесии виртуалната серия “Форум” предоставя възможност за практикуващи и политици по целия свят да споделят практически решения и конкретни подходи за увеличаване на колективното въздействие на хуманитаристи, участници в развитието, сигурността и изграждането на мира, които да спомогнат за предотвратяване на конфликти, за изграждане на устойчивост и за поддържане на мира. Повече информация [ТУК](#).

Драги читатели, ако имате подходящи статии или други публикации, свързани с темите за бежанците, които са излезли в публичното пространство в последните шест месеца, пишете ни, за да ги включим. Моля, включете следната информация в имейл до bgrc@bulrefcouncil.org: автор, заглавие на статията, заглавие на публикацията, дата на публикуване, абстракт и линк до самата статия.

Събития

Отбелязване на Световния ден на бежанеца 20 юни

Световният ден на бежанеца е отбелязан за първи път през 2001 г. с резолюция на Общото събрание на ООН по повод 50-годишнината от подписването на Женевската конвенция за бежанците през 1951 г. Датата 20 юни съвпада с влизането в сила на бежанската конвенция на Африка през 1974 г., приета от Организацията за африканско единство. От 2004 г. насам всяка година за 20 юни се публикува доклада [„Глобални тенденции“](#) на ВКБООН, който дава актуалните тенденции за ситуацията на бежанците по света.

Към края на 2019 г. докладът показва, че 79,5 милиона души по света са били разселени, което се равнява на един процент от човечеството – 1 на всеки 97 души – и все по-малко от хората, които бягат, могат да се завърнат у дома. Върховният комисар на ООН за бежанците, Филипо Гранди, апелира за по-добро разбиране на феномена и промяна на нагласите към отвореност и приемане: „Принудителното

разселване в наши дни е не само значително по-широко разпространено, но просто вече не е краткосрочно и временно явление“, и допълва: „От хората не може да се очаква да живеят в състояние на катастрофа години наред, без шанс да се приберат въщи, нито надежда за изграждане на бъдеще там, където са. Имаме нужда от принципно ново и по-приемащо отношение към всички, които бягат, съчетано с много по-решително желание за решение на конфликти, които продължават с години и които са в основата на такова огромно страдание.“

Принудителното разселване е почти удвоено от 2010 г. (41 милиона тогава срещу 79,5 милиона сега), показват данните, посочени на [страницата на ВКБООН в България](#), вижте и някои от тях по-долу.

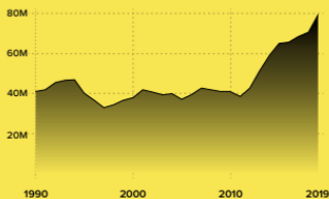

ПРЕГЛЕД НА 2019

Тенденциите с един поглед

79.5 милиона
ПРИНУДИТЕЛНО РАЗСЕЛЕНИ ЛИЦА

в края на 2019, в резултат на преследване, конфликт, насилие, нарушаване на човешките права или събития, сериозно нарушаващи обществен ред.

26.00 милиона бежанци

20.4 милиона бежанци под мандата на ВКБООН
5.6 милиона палестински бежанци под мандата на UNRWA

45.7 милиона вътрешно разселени лица

4.2 милиона търсещи закрила

3.6 милиона венецуелци, разселени зад граница

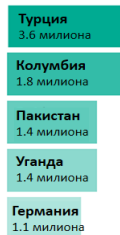
68%
произхождат само от пет държави

Повече от две трети (68%) от бежанците и венецуелците, разселени зад граница, произхождат само от пет държави.

3.6 милиона
бежанци в Турция

Турция е приела най-много бежанци в световен мащаб – 3.6 милиона. Колумбия следва с 1.8 милиона, включително венецуелци, разселени зад граница.

1 на 6 са разселени

Съпоставимо с местното население, остров Аруба е приел най-голям брой венецуелци, разселени зад граница (1 на 6), докато Ливан е приел най-голям брой бежанци (1 на 7).

Зад всяка цифра¹ се крие индивидуална история и човешка съдба. Броят на разселените деца достига 30-34 милиона, десетки хиляди от тях без придружител. За последното десетилетие са отчетени най-малко 100 милиона души, които са били принудени да напуснат домовете си.

В сравнение с мащаба на феномена на световно ниво, броят на търсещите и получили международна закрила в България е малък, няма точна статистика, но по неофициални данни се предполага, че става дума за не повече от 2 хиляди души на територията на България към даден времеви момент.

Тук е мястото да благодарим на всички държавни институции, организации от гражданския сектор, медии и академични структури, които и тази година отбелязаха 20 юни с грижа и отношение към хората, търсещи и получили международна закрила в България с дейности, подкрепящи и вдъхващи вяра, с академични дебати, даващи глас и на самите бежанци. В този кратък обзор на събитията, без стремеж за изчерпателност, бихме искали да споделим за две академични и няколко отбелязвания, организирани от практики на терен.

¹ Данните и представените графики са взети от доклада „Глобални тенденции“ на ВКБООН за 2019 г.

Академични отбелязвания

• *Студентски хепънинг по случай 1 юни - Ден на всички деца и по повод 20 юни - Световен ден на бежанеца.*

Над 80 студенти от Факултета по педагогика, Софийски университет "Св. Климент Охридски", специалност Педагогика, както и чуждестранни студенти от Ирландия, Япония, Казахстан и Испания, под ръководството на проф. д-р Сийка Чавдарова - Костова, гл. ас. д-р Даниела Рачева и ас. Екатерина Томова, направиха презентации, видео-материали и план-конспекти, както групови, така и индивидуални по случай 1 юни - ден на всички деца и по повод 20 юни - Световен ден на бежанеца. Материалите от инициативата са представени в онлайн платформа на [Академичния портал „Принудителна миграция и бежанци“](#).

• *Да бъдеш млад мигрант и бежанец в (пост) пандемичен свят*, онлайн дебат, посветен на Световния ден на бежанеца и проведен в рамките на поредицата Дебати за бъдеще, серия от виртуални форум, организирани от проф. д-р Анна Кръстева и екипа на „Политическа и Гражданска Обсерватория: дигитализация, миграция, климат“, съ-организатор MATILDE project H2020, 24 юни 2020 г.

Отбелязвания от институциите и организациите на терен

• **ДАБ при МС** организира поредица от събития във всички териториални поделения на Агенцията. Програмата в РПЦ – София и РПЦ – Харманли беше разгърната в няколко етапа и включваше културно-музикална програма, игри, спортни занимания, изложба и почерпка за търсещите закрила – при стриктно спазване на мерките за ограничаване на разпространението на COVID-19.

Фото: уебсайт на ДАБ

• **Онлайн изложбата „Отвъд различията“** с общите творби на 12 артисти от България, Сирия, Ирак, Иран и Афганистан, осъществена от ВКБОООН.

• **МОМ България** и ДАБ организираха футболен мач с участието на момчета, настанени в Сигурните зони за непридружени деца, търсеци международна закрила, в РПЦ София, кв. Военна рампа и кв. Овча купел. Момчетата показаха изключителни умения и спортменство по време на турнира. Всеки участник беше награден на края на мача, а печелившият отбор получи и купа.

Фото: Фейсбук страница на IOM Bulgaria

• [Съвет на жените бежанки в България](#), [Бежанско-мигрантската служба на БЧК](#) и [CVS-Bulgaria](#), заедно с ДАБ, раздават ваучери, пакети с образователни материали и лакомства за децата в регистрационно-приемателните центрове.

Фото: Фейсбук страница на БМС на БЧК

• [Фондация „Мисия Криле“](#) раздава празнични пакети в центъра в Харманли.

Фото: Фейсбук страница на Фондация „Мисия Криле“

Фото: Николай Стайков, Motif Media

• [Български съвет за бежанци и мигранти](#), [съвместно с Мулти Култи Колектив](#) организира онлайн к्वиз в рамките на изпълнението на проект НИЕМ - Национален механизъм за оценка на интеграцията на бежанците. К्वизът дава възможност на участниците да проверят знанията си и да научат повече по въпросите за ситуацията с бежанците по света, международната закрила и интеграцията в България.

• [Caritas Sofia](#) раздават пакети с основни хранителни продукти на 28 семейства получили международна закрила, които пребивават в България и са в уязвимо положение.

• [Център за правна помощ – Глас в България](#) отбелязва деня с публикуване на [интервю с Хамид Хьош Сияр от Иран](#), както с [интервю на правния експерт Радостина Павлова](#) по БНР.

• [Фондация за достъп до права ФАР](#) отбелязва деня с публикуване на [статия](#), която напомня за неразривната връзка между международните отношения, политиката и индивидуалните човешки съдби, като фокусира вниманието върху ситуацията в Иран.

Експертиза: Думата имат практиците

Мариана Стоянова Български Червен кръст

*„Социална работа в условия на социални кризи“:
натрупаният практически опит, отварящ
академична врата*

Мариана Стоянова е програмен мениджър на Бежанско - митрантска служба на БЧК от март 2007 г. От 2020 г. е докторант към Факултет по педагогика, СУ „Св. Климент Охридски“. Мариана работи в областта на убежището и миграцията от 1993 г., член на УС на Български съвет за бежанци и мигранти, член на Консултативния съвет по миграция към Международната федерация на Червения кръст и Червения полумесец, владее английски, немски и руски.

Бежанско-мигрантската служба на БЧК

От 1993 г. БЧК е партньор на ВКБООН по проекти за закрила и интеграция на бежанците в България. През 1997 г. се създава Бежанско-мигрантската служба. Оттогава службата не спира да работи по проекти, финансирани от ВКБООН, част от фокуса на които е интеграция; осигуряване на стипендии на бежанци, които желаят да продължат във ВУЗ; насърчаване и съдействие за развиване на малък бизнес; съдействие за съхранение на традиции и култура на бежанските общности в България и запознаване на българското общество с тях – отбелязване на празници, издаване на готварска книга, информационни брошури, участие в публични прояви и др.; подкрепа на бежанци за участие в различни национални и международни форуми. През годините БЧК изпълнява проекти с европейско финансиране: подбор и обучение на бежанци за социални медиатори, въвеждане механизма на социална медиация при работа с лица търсещи закрила и бежанци и много други. Към момента в службата работят 2 екипа, един в София -

9 колеги и един на територията на област Хасково - 8 колеги. В екипа има социални работници с мигрантски или бежански произход от Афганистан, Ирак, Сирия, Ливан, без гражданство. За 2019 г. Бежанско-мигрантската служба към БЧК е подпомогнала 4 173 души от Сирия, Афганистан, Ирак, Пакистан, Иран, без гражданство, търсещи и получили закрила във всички центровете на ДАБ при МС и живеещи на външни адреси. Предоставена е хуманитарна помощ от храни, лекарства, хигиенни материали, дрехи, обувки, учебни пособия и др., проведени са социални консултации, информационни сесии, курсове по български език, оказано е съдействие за медицинска помощ, социално подпомагане, намиране на работа, жилищно настаняване и др.

Мариана, Вие имате 25-годишен опит в социалната работа и интеграция на хора, търсещи и получили закрила в България. Като погледнете назад, какво се откроява като събития и постижения, според Вас, в този период?

За мен най-важното е, че в България се изгради системата на убежище, защото тя е основата. Без тази система да съществува, да укрепва, да се развива, да ползва най-добри практики, няма как да работи една успешна интеграция, много важна е основата. През тези повече от 20 години, на базата на вече набиращата опит система на убежище в страната, заинтересованите страни, начело с отговорните институции, защото все пак те имат водеща роля, ние сме подпомагачи, успяха да започнат прилагане на мерки, съответно разписване на програми за интеграция на бежанците, като дейността се разпростря и до различните системи на местна власт. Това за 25 години си е постижение. Системата за предоставяне на убежище и интеграция вече е видима в България, има я.

Може ли да се говори за изградена социална практика на интеграция през годините?

По отношение на социалната практика, неправителственият сектор е много по-напред отколкото са доставчиците на социални услуги, да не говорим за местната власт, която прохожда в тази посока и през последните няколко години няколко общини започнаха по-активно да се включват. Все още

практиката е повече в ръцете на неправителствените организации и все още е на проектния принцип, финансиране по проекти и от донори.

Кои са основните дейности за социално включване на Бежанско-мигрантската служба на БЧК?

Основните ни дейности, на първо място, това са социалните консултации, подкрепа, насочване, които се извършват от социални работници, ние така ги наричаме, други колеги ги наричат социални експерти, социални медиатори. След това са курсовете по български език, които са изключително важни, и, на трето място, аз бих сложила цялата работа по застъпничество, по отношение на това бежанците да бъдат целева група във всички правилници за предоставяне на социални услуги, включително, социални помощи, т.е. равният достъп до сферите на социалния живот. Важно е да не спира работата по застъпничество за бежанците. Откриват се пропуски в законодателната система, за да имат бежанците пълен достъп до услуги и права като тези на българските граждани. Например, наредбите за настаняване в общински жилища не са изчистени навсякъде, вярно, че това е прерогатив на всяка община, но все още в повечето общини битува разбирането, че само български граждани имат право да кандидатстват за такова настаняване.

Един от акцентите на този брой на бюлетина е насочен към ситуацията с търсене и намиране на жилища на хората, които са в процедура и живеят на външен адрес, както и на получените международна закрила в България. Бихте ли ни разказали какви са най-честите питання, трудности, но и радости при намирането на жилища, а и какво мотивира хората за по-дългосрочното установяване?

През всички тези години, аз лично съм в БЧК от март 2007 г., под различна форма сме съдействали и подпомагали хората да намират жилища и сме подкрепяли, когато са изпадали в ситуация да не могат да си платят режийни и наеми. Всъщност, най-голямото им притеснение първоначално е дали ще ги хареса някой от наемодателите, дали ще си намерят наемодател, защото особено в годините след 2013 г., когато беше и масовият наплив на бежанци към България, срещяхме едно по-негативно отношение. В момента, в който някой наемодател разбираше, че

бежанец от Сирия, Ирак или Афганистан ще бъде наемател на жилището, нерядко имаше откази, като казваха, че точно такива не ги искат. На нас ни се свиваше душата като хора, а представям си те как го преживяват. Но мога да кажа, че сме имали и много положителни примери на хора, които са се обаждали по телефон и са питали дали могат да предложат безвъзмездно помощ. Например, предлагат къща или апартамент, които искат безвъзмездно да предоставят на бежанци от Сирия, Ирак, други страни, като в замяна са искали само някакъв тип обратна връзка от нас, като БЧК, като хора, които комуникират с бежанци. Виждали сме и двата полюса. Ако мога да го обобщя, бежанците се притесняват дали ще бъдат допуснати за наематели.

В голямата си част бежанците са много добросъвестни наематели, стига да няма някакво обстоятелство, което да ги възпрепятства от редовно плащане на наем, като загуба на работа или нещо друго, като цяло са много съвестни, това е и обратна връзка от наемодателите, с които ние сме общували. Мога да дам пример, преди няколко години ние имаме, за съвсем кратко време, за няколко месеца, през 2016 г. т. нар. жилищен компонент по проект с ВКБООН и тогава ние бяхме страната, която търсеше наемодател, и правеше връзката между наемодателя и бежанеца. Тогава чухме много добри отзиви. Наемодатели, които бяха доста резервирани как ще тръгнат нещата, с хиляди уговорки, с двоен депозит, след това казваха, те са с изключително добри впечатления, поддържат жилището, плащат си редовно наема, плащат си режийните, няма проблеми със съседите. Обратната връзка беше много положителна, което ни зарадва. Тогава мисля, че около 15-16 семейства за този кратък период успяхме да подпомогнем и някои от тях и до ден днешен живеят на тези адреси, в тези жилища. Те продължиха сами връзката с наемодателя, те си плащат наема и това беше доста добър опит. Има бъдеще в подобни програми и аз мисля, че и за двете страни - и за наемателя, и за наемодателя, в случая бежанец, е добре, ако в началото има тази медиация от страна на неправителствена организация, може да не е Червен кръст, колегите от Каритас имат много положителен опит, Съвет на жените бежанки и те имат опит на свързване, т.е. когато някоя организация с лицето си застане и каже, че са гарант за тези хора, тогава наемодателят по друг начин възприема ситуацията и много по-лесно се работи. Подобна

обратна връзка получихме и от самите бежанци и те са много по-спокойни, когато знаят, че и ние проследяваме този процес, ние намираме хазяи, държим връзка с хазяина, ако щете дори е дисциплиниращо, когато им оказвахме еднократни помощи и за плащане на наем, те разбираха колко е важно навреме да го плащат, да не закъсняват. Тази медиация се оказа сполучлива и може да помогне и когато общините се ангажират да търсят жилища в рамките на интеграционните споразумения.

Казвате, че медиацията в този процес допринася за устойчивост?

Да, ние срещнахме две семейства на изложба, които се оказаха, че живеят още в апартаментите, намерени по този жилищен компонент на проекта. Тази среща беше по-скоро случайна. Бежанците търсят неправителствените организации в кризисни ситуации, когато някой трябва да им помогне за преодоляване на такава кризисна ситуация. Единици са тези, които ни търсят, когато всичко е наред и просто така да се обадят, че всичко е наред, че са в България, че се справят. За нас е важно, че хората, които са останали в България, не ни търсят, те се справят, живеят като нас и това е по-важният резултат.

Има и дейности, в които ние и други организации сме проактивни, например, сега за [менторската програма](#) се опитваме да намерим и бежанци, които са по-отдавна в България и които биха желали да бъдат ментори на новите, които са от последните една-две години и имат нужда от съдействие и партньорство, тези процеси са интересни. Търсейки ментори, стигаме до бежанци, които са от 20 години в България, от 17 години, от 15 години, устроили са се, нещата при тях вървят. Имаме хора, които са били за няколко години в други европейски страни, също след това са преценили и са се върнали. Мога да дам конкретен

пример с едно момче, бежанец, бил няколко години в друга държава, но е преценил да се върне и сега е в България. Дори той ни беше преподавател на един специализиран курс по български език на кандидат-шофьори бежанци, за да може да им обяснява, когато се налага на арабски език терминологията и някои от нещата по листовките. Това момче сподели, че тук се чувства по-добре приет и се е установил тук и намира смисъл да е тук, и смята тук да живее. Също имаме един член на екипа, на когото семейството също му е в друга държава, той беше при тях известно време, той е бежанец от Сирия, върна се, каза, че в България се чувства по-добре, по-близо до него като менталитет и избира да е тук.

Вие имате постоянен досег с хора, които са потърсили или получили закрила? Кой избира да остане в България? Бихте ли ни разказали малко за самите хора?

Говорим за новите реалности, преди 25 години е била различна мотивацията на хората, които съм срещала и които са избирали България. Решението им дали да отидат в друга държава през годините, много се влияеше от това какви възможности им предоставят другите държави. След 2013 г., т.е. годините 2014, 2015 особено, два фактора дадоха много силен тласък на хората, без много да премислят, да тръгнат към западноевропейските държави. Единият са добрите социални системи в други страни-членки на Европейския съюз, които наистина ги поемаха и ги обгрижваха, докато си стъпят на краката, и второто са диаспорите или бежанските общности, мигрантските общности в тези държави, роднините. Но тези хора, които избраха да останат в България и ние познаваме, част от тях си намериха добра реализация за това, което търсеха, т.е. удовлетворява ги работата, удовлетворява ги общуването с българите, все пак и в България си имаме арабска общност, бежанска общност. Начинът на живот също, някак сме им по-близки, отколкото западноевропейските общества. Много силна роля играе това дали те намират работа и фактически подкрепата, която могат да получат за това. Желанието на всички нас от този сектор е да им покажем, да им помогнем да разберат каква е тази подкрепа, максимално да знаят къде да я потърсят, това са много важни фактори, за да могат хората да са спокойни, да разчитат на някого в трудни ситуации, не

само в НПО сектора, но къде да търсят и институционалната подкрепа. Друг мотив е възможността за кандидатстване за българско гражданство. Има такъв вариант след 3 години или след 5 години², това ги мотивира. Тук вече говорим за хора с по-добро образование, като цяло, които виждат, че могат да се справят и да си намерят работа, това са хора, които малко повече гледат напред, имат някаква визия за себе си. Те са и сирийци, а също и афганистанци, които много по-рядко получават статут. Преди голямата вълна последните получаваха и хуманитарен статут, но след нея молбите им често са отхвърляни. Бежанците в България са от Ирак, Сирия, Афганистан, това са страните на произход. Броят на хората от държави от Африка, които са получили хуманитарен статут, първо е изключително малък, и второ, тези, които имаха възможност да напуснат страната, го направиха, защото като цяло много от тях не се чувстват много комфортно най-вече заради малката африканска общност в България. Ние главно сме подпомагали сами жени и самотни майки с деца от африкански произход или мъже, които са имали някаква уязвимост, дали някое хронично заболяване или някакъв друг проблем, който е трябвало да бъде решен. И като цяло и те са заявявали, че не биха искали да останат в България, не се чувстват добре приети, не им е лесно ежедневието, заради цвета на кожата.

Един от големите плюсове на БЧК е, че организацията е оперативна в цялата страна. Има ли бежанци извън София, какво ги кара да избират по-малки градове? Възможно ли е бежански семейства да се заселват в по-слабо развити селски райони и да работят за тяхното възвръщане?

И аз съм си мислила, че на част от бежанците ще им бъде по-добре в по-малки населени места, че това в някаква степен е възможност, когато кажем, че поне две-три семейства се съберат, някаква малка общност се оформи, да не са само едно семейство в някакво градче. Като цяло хората имат нагласи, част от тях, предпочитат областен център, големия град, защото предоставя възможности за работа. Зависи и къде виждат себе си и своята реализация и, общо взето, това са търговия, сферата на услугите. За обработване

на земя единици през годините са казвали, че имат желание да се занимават със селско стопанство. Всички са искали в сферата на услугите, и то за мъжете говорим главно, жените са домакини, просто такъв е профилът на една голяма част от тях.

Към днешна дата, сега покрай хранителната програма, в която има опция и хората с международна закрила да бъдат включени като целева група, ние в нашите 28 областни центрове успяхме да проучим и с помощта на ВКБООН да стигнем до хора в няколко от тях. Установихме, че има в Благоевград няколко бежанца, които по критерии на програмата влизат и са се установили там, не сме ги подпомагали с нещо друго преди това. Има бежанци, които са се установили в Свищов, това го разбрах преди две-три години, когато им направихме и курс по български език, работят си, децата ходят на училище, семейства от Афганистан. Няма да е изненада, че има във Варна, Бургас, Пловдив. Като цяло те търсят реализация там, където има повече предлагане на трудовия пазар, открити позиции, не им е лесно те самите да влязат в ролята на работодатели, затова търсят работа като наемни работници. Обратната връзка от всички тези няколко града е, че хората са се установили, справят се, плащат си наем, децата ходят на училище, въобще, водят един нормален живот. В Хасково също, поради близостта на Харманли, но има семейства и в няколко села, които са близо до Харманли, в Стара Загора имаше и в Сливен, т.е. не е само София притегателният център.

² Лицата с бежански статут могат да кандидатстват за българско гражданство след три години, а тези с хуманитарен - след пет. Бел. ред.

Какво се изисква от един социален работник, за да работи успешно с бежанци? Кои са основните предизвикателства?

Може би не е нужно да засягаме личностни качества, но човекът трябва да изпитва емпатия към различните хора, към различията в обществото, за да поеме по пътя на социалната работа и да развие в себе си социалните качества на добрия социален работник. Трябва да е много добре подготвен и затова е важно да е запознат със страните на произход на лицата. Много са важни тези културни специфики на общуването, защото те много ще му помогнат да установява доверителната връзка, за да може да работи с хората, и затова е важна и подготовката на социалните работници. Затова се радвам, че академичната общност припозна социалната работа с бежанци като част от теоретичната подготовка в своите програми. Ние не можем да останем настрана от случващото се в целия свят и миграцията – този глобален феномен, наистина задава реалностите, че някои професии в определени моменти ще бъдат изключително важни, ще са много търсени. Аз мисля, че социалните работници, които ще работят с мигранти и бежанци, въобще с граждани на трети страни, е добре да развиват тези умения. Те допринасят и обществото да става по-толерантно, по-разбиращо, да има едни обективни нагласи към хората. Много важно за социалните работници е да са наясно и с нормативната база в тази сфера. И най-важното е, че в социалната работа дали ще са бежанци, каквито и да сме, всички сме хора, т.е. има едни основни принципи, на които се стъпва. И след това следват спецификите за различните групи. Допълнително много ценно е обучението да е съчетано с практика. За това имам и обратна връзка от студентите, с които имах удоволствието да работя в Софийския университет няколко години. Възможностите, които организациите, работещи на терен предлагат, дават шанс на младите социални работници да видят, да опитат, да разберат дали биха искали да се развиват в тази посока.

Има много събран опит и в други държави, в други университети, т.е. в университети извън България, които са натрупали опит в подготовка на социални работници, профилирани за работа с мигранти, граждани на трети страни, което също дава

възможност за този академичен обмен и вече за научни изследвания, като се влезе в дадена по-конкретна сфера като социална работа с деца бежанци, социална работа с жени, със семейства. Има профилирани курсове по социална работа с цел медиация при конфликти, това са вече тънкости, които са много интересни. Опира до добро познаване на психологията на тези хора. Работата в екип с психолози е много важна. Тя често се налага, защото повечето са търсеци закрила хора, които са уязвими, това са травмирани хора, с проблематични психологични състояния, през които преминават на различните етапи, и екипността трябва да е много добра при работа по случаи.

Как, според Вас, би могло да се задълбочи сътрудничеството с университети от цялата страна? Има ли варианти, в които студенти от университети извън София биха могли да бъдат доброволци или на стаж при Вас, какви са начините?

Действително практиката е изключително важна и тук само правя паралел, за моя приятна изненада, от 2019 г. назад, 5 години, ние имахме стажанти от 4 държави в БЧК за работа с бежанци, което за мен беше комплимент, че те ни потърсиха и помолиха да дойдат по програма Еразъм. Имахме двама студенти от Дания, един студент от Швеция и от други страни. Бих казала, че студенти от университети, които не са в София, също могат да се обърнат дали към БЧК, към Каритас, ето в Стара Загора има една организация “Мисия Криле”, т.е. да преценят къде. Те, ако се обърнат към нас, като структура, ние в София бихме им предоставили възможност, но иначе ще ги насочим към областните ни съвети, които работят с бежанци. За момента непрекъснато на терен има екип от колеги в Хасково, които работят в центъра за бежанците на ДАБ в

Харманли. Те работят с бежанци и на външни адреси и в област Хасково. Т.е., ако един студент е от Хасково и живее там, той може да си направи стаж там. Във Варна има, в Бургас, Пловдив, не е само в София да има бежанци и нашите структури работят с тях, за съжаление, не толкова интензивно. В Сливен също се работеше до скоро, докато имаше хора в приемателния център в с. Баня. Т.е. ако се търси начин за стаж извън София, това е една възможност за организации, които са на терен. Но там има малко хора все още, малко бежанци или ако са малко повече, те пък не опират до услуги, защото се справят. Затова засега София остава като най-добрата възможност, защото има няколко организации на терен, с отворени офиси, информационни центрове, кариерен център при колегите от Каритас, и наистина тук ежедневно се работи. Т.е. няма никакъв проблем за студентите извън София да дойдат в София и в рамките на месец-два-три да направят този стаж. Това е мисия възможна дори още това лято, въпреки COVID-19 ситуацията, тя позатихва, надявам се, защото ние не сме спирани и в ситуация на пандемия да работим. Разбира се, с предпазни средства, защото хората имат нужди и те идват всеки ден. Това е единият вариант за България. От друга страна, можем да ги подкрепим и за организации, с които си партнираме в Европа, и по Еразъм да намерят място в неправителствени организации в други европейски страни, бихме могли да подпомогнем контакта с такива организации. Можем да препоръчаме такива студенти за нашите дружества и от Червения кръст, които работят, защото не всички дружества в Европа работят, например, Чешки червен кръст, Словашки, те не работят пряко с бежанци, румънски дори, но други големи като Датски, Шведски, Германски, Австрийски те работят на терен, т.е. те биха могли да осигурят място за практика.

А до момента каква е била Вашата практика на работа с университетите?

През годините най-официализирана беше нашата връзка със Софийския университет, дори допреди няколко години имаше договор, по силата на който приемахме стажанти, практиканти, а сега и без да има такъв договор ние сме отворени. Практиките тогава, примерно на магистрите, бяха много кратки, в рамките на една седмица. Ако практиките са по-дълги, както бяха практиките с тези чуждестранни студенти, между 3 до 6 месеца, няма проблем, може да се официализира със споразумение. Ако тази практика ще бъде призната с кредити, ние предоставяме места за студенти, които имат желание да практикуват социална работа с бежанци. Друга практика са откритите уроци. Последно, мисля през 2018 г., ние имахме такива, ние ги наричаме „Открит урок по толерантност“, когато в рамките на няколко часа се срещаме със студенти. Със студенти от СУ през 2018 г. имахме две такива срещи, в НБУ сме имали такива срещи, това беше преди години.

Иначе това, което постоянно правим не само в София, но и в Харманли, Хасково, Пловдив, Бургас, Варна сме правили, това са откритите уроци в средните училища, и до пандемията го правихме. В 18-то училище в София, в 35-то, в други училища, идват с нас и бежанци, които разказват от първо лице какво е да си бежанец, как се справят. Това е вид повишаване на информираността на учениците.

Какво още би могло да се направи по отношение на обмяната на опит и знания с университетите?

Ние сме отворени като организация. От факултети, от университети, тези, които имат интерес, е желателно да го покажат, за да видим в каква посока можем да си сътрудничим. Има детайли, които за всички са различни, но ние сме отворени, това можем да кажем, и за практика, и за някакви информационни срещи, под различна форма да общуваме. Академичната общност има много големи възможности за популяризиране на ценностите на едно межкултурно общуване и повече разнообразие в обществото. Ние имаме желание като организация на терен да се направи връзката, да работим заедно за обективни нагласи. Ние можем да дойдем, да разкажем, да направим възможна срещата, но трябва да има и желание от

академичната общност да се доближим, като подсказе какви формати търсят и ние да сме мост за създаване на възможност за това общуване.

Дали пандемията COVID-19 не провокира желание сред българското общество за повече съпричастност към бежанците и тяхната ситуация?

Да, много ситуации се повториха сега като през 2013-2014 г., когато хората ни търсиха и питаха какво става с бежанците в тази обстановка. Значи най-милата история, която ми е пред очите, това е една майка на дете в трети клас, която се обади и каза, че говори от името на родителите на техния клас от 145-то училище, които са се събрали и искат да дарят сирене и краставици, като казват, че знаят, че това е нещо нищожно, но искат да го дадат. И ние така десетина семейства зарадвахме. Различни хора се обадиха, двама братя със съпругите, други след тях с желание да помогнат на бежански семейства, на деца бежанци. Интересуваха се хора. Маски получихме като малко дарение от две жени, които шият маски и искаха на бежанци да дарят.

Ние правим кампания за набиране на средства. В кампанията, която направихме за COVID-19, също една част ще бъдат заделени, освен за болниците, основно и предимно за хората на първа линия, една малка част е за бежанци. Фондонабирателната сметка за бежанци, тя не е затваряна и има постъпления всеки месец, които ни помагат на нас като организация да се отзоваваме на хора, които изпадат в нужда.

Разбрахме, че Вие самата сте започнали докторантура в Софийски университет, бихте ли ни казали малко повече за темата и какво Ви мотивира да се ориентирате и към изследователска / теоретична работа?

Темата на моя дисертационен труд е много интересна, аз се радвам, че така с университета я избрахме: „Социална работа в условия на социални кризи“. Социалните кризи могат да се породят по различни причини и е много важно как социалната работа се настройва за отговор на нуждите, защото нуждите се променят в условия на социални кризи. Много съм щастлива, че точно тази тема беше одобрена към Факултета по педагогика на Софийски университет, всъщност аз съм едва в началото, първа година. Това, което ме мотивира, е натрупаният практически опит. Също така чисто в лично професионален план, аз като образование съм завършила технически университет, т.е. излязла съм навремето със съвсем различна подготовка и аз съм типичният пример за „on-the-job training/learning“. Човек, който практиката го е направила експерт в това, което прави. Също винаги съм била любопитна, да чета, да се уча, да се усъвършенствам, курсове и така нататък. Почувствах нуждата да формализирам това, в което добре се справям, за да съм най-вече полезна, за да бъда подплатена и със съответната образователна подготовка. Това, което ми дава СУ още през първия семестър, са знания, които ми помагат да структурирам работата си, и за мен това е много важно. Мисля, че това се отнася за всеки в подобна ситуация, защото не всеки, който завършва гимназия, знае какво точно иска, къде иска да се развива в бъдеще, а е хубаво да има и теоретичната подготовка, ценз, за да върши съответната работа. Сега в областта на миграцията така се случва, че тогава и нямаше как, но, може би, ако бях учила психология, право или пък социални дейности, щеше да ми е по-лесно и по-бързо щях да се ориентирам и навлизам. За мен лично, това е възможност да се доразвия като експерт и да мога да давам повече. Плюс, има много възможности за емпирични изследвания, за изследване на добри практики, ние някои от тях успяваме да апробирате чрез проектите, които са абсолютно съвместими с българското законодателство и могат и на терен да се изпълняват, и това също ме провокира да започна.

Рдвам се, че ще работя с проф. Сийка Чавдарова-Костова, тя е една от първите, заедно с проф. Богдана Георгиева³. Спомням си как Луизе Дрюке⁴ постави основите на академичната инициатива в областта на убежището. Това са много важни събития, които след години ще бъдат оценени подобаващо, и аз се радвам, че има интерес и сред младите хора в тази област. Един щрих ще дам като пример. За практика по Еразъм съм се насочила към Австрия, във Виена открих, че има т.нар. Integrationshaus, което е като нашия общностен център да го наречем, интеграционен център, ние сега му променихме названието. За мене това също е добавена стойност, че може чрез академичен обмен аз да почерпя опит, за да се запозная с работеща практика и този опит да се разпространи и в България и да се мултиплицира, да има подготвени кадри. Според мен в бъдеще ще има различни интеграционни или общностни центрове, където много повече хора

ще бъдат ангажирани с различен тип услуги и дейности, не само услуги, но и различни дейности ще се случват, аз така ги виждам нещата.

Благодарение на колегите от ВКБООН, сме и в разговори със Столична община, затова Столична община да припознае такъв Общински интеграционен център, което е много ценно и важно, и беше немислимо преди 7-8 години дори. Все повече се вижда как се отваря и столицата ни, и други градове за места, на които българи и граждани на трети страни да имат възможност да се срещат, да правят неща заедно, да научават повече един за друг. Това са отлични възможности чрез Еразъм програмата да информирам академичната общност какви механизми има, какви са добрите практики в друга страна. Много позитивно съм настроена, че ще има добри резултати.

³ Проф. Богдана Георгиева, доктор по философия, хабилитирана по социология, социална политика и социална работа. Работила в: БАН (33 г.), Институт по социология; НБУ и Шуменския университет "Епископ Константин Преславски" (15 г., от които 8 г. като зам.-ректор по качество на образованието и акредитация, директор на Кариерния център); Балкански институт за политики в управление на образованието, Белград, от 2017 г. От 2001 г. създава първите дисциплини за бакалавърска степен и магистърски програми за въвеждането на преподаване по социална работа с бежанци в НБУ, Шуменски университет и Медицински университет, Стара Загора, участва като лектор за обучение на кадри по

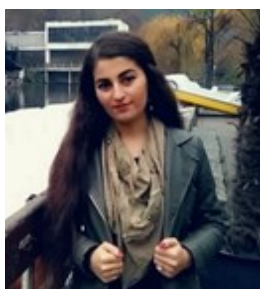
социална работа с бежанци. Отличена с плакет и грамоти на Представителството на Върховния Комисариат за бежанците на ООН в България. Член на Комисията по правата на човека (1999-2003 г.) и на Комисията по предоставяне на убежище към президента (2014-2018 г.).

⁴ Представител на ВКБООН в България (2000-2005), поставил основите на взаимодействието с академичната общност в България, както и на първата Национална програма за интеграция на бежанци в България (2005-2008).

Портрети: Бежанците в България

Талантлива художничка от Ирак намира вдъхновение в България

Опитът калява волята, а това е едно от основните качества, за да можеш да се бориш за мечтите си

Иптисам Фалах е на 22 години, язидка от Северен Ирак, родена и израснала в Синджар. Язидите са етно-религиозна група, обитаваща Северен Ирак и Сирия, говорят на един от кюрдските диалекти курманджи. Те са монотеисти и вярват с религиозен център е Лалеш. Вярват, че Бог създава света и го поставя под закрилата на седем свещени ангела. Поради религиозните си вярвания са подложени на гонения от векове, като в последните години насилието ескалира и през 2014 г. стават мишена на Ислямска държава в кампанията ѝ да „прочисти“ Ирак и съседните държави от неислямски влияния.

В момента Иптисам изучава втора година „Интериорен дизайн и живопис“ в Нов български университет, но се интересува от стенопис и живопис. Години наред участва доброволно в проекти, насочени към подкрепа на лица търсещи и получили международна закрила в България. Работи и почасово като преводач и социален медиатор за няколко неправителствени организации като Каритас, Съвета на жените бежанки в България (СЖББ), Международна организация по миграция (МОМ). Използва арабски, курманджи, български, английски и немски. По случай международния ден на бежанеца 20 юни, взема участие и в онлайн изложбата „Отвъд различията“, по инициатива на ВКБООН, като представя свои творби заедно с други артисти от България, Сирия, Ирак, Иран, Афганистан: <https://www.gobeyond.bg/proekt/nia-i-iptisam/>

Иптисам пристига в България през 2011 г. чрез процедурата по събиране на семейство, заедно с майка си и двамата си братя, тъй като баща ѝ вече има предоставен хуманитарен статут и е започнал работа в страната ни. Заедно с майка си и братята си прекарват

два месеца в Сирия, докато изготвят необходимите документи (пасаван и виза) и се придвижат легално до София. На наша територия всички членове от семейството получават хуманитарен статут. При пристигането си преди 9 години в България Иптисам и семейството не са търсили помощ от никой, справят се сами с множество проблеми както битови, така и институционални. *„Преди години нямаше преводачи и социални работници както сега. В момента има много неправителствени организации, които помагат на бежанците както с превод, така и с придружаване до различни държавни институции, попълване на документи, купуване на лекарства, предоставяне на хигиенни материали и стоки от първа необходимост.“*

В Ирак Иптисам посещава училище от 1-ви до 8-ми клас, след което продължава образованието си в София от 8-ми до 12-ти клас в 18-то СУ „Уилям Гладстон“ в паралелка с арабски език. Твърди, че не е доволна от образователната система и от знанията, които е получила в родния Ирак. Още от малка има афинитет към книгите и изкуството. На пет годинки „краде“ книгите на по-големия си брат и го чака всеки ден пред вратата на училищната сграда. Директорът забелязва това и дава разрешението си малкото момиче да започне обучението си по-рано от обичайното. Със започването на училище, обаче, идва и разочарованието. Когато учениците не разбират материала, вместо да получават помощ от учителя, те се наказват чрез бой с линия през ръцете. Унижението и отношението значително намаляват желанието на Иптисам да учи усилено. За разлика от Ирак, в България Иптисам получава коренно различно отношение от преподавателите – любов, грижа, разбиране, вдъхновение. *„Когато си малък и все още не разбираш какво точно означават трудностите в живота, към теб е необходимо да се подходи много внимателно. Наказанието не е начинът да накараш някой да свърши нещо, получава се по-скоро обратният ефект.“*

Откакто е тръгнала на училище в България, Иптисам винаги се е старала, знаейки, че е различна от другите и че не всички я приемат с отворени обятия. *„В 9-ти клас имах учителка по етика, която не харесваше арабите, тя не знаеше, че аз съм язидка. По принцип пристигах по-рано на училище. Докато чаках да вляза в час, слушах музика от телефона си. Веднъж въпросната учителка мина покрай мен и ми направи забележка, че, ако си губя времето по този начин, вместо да си уча уроците, нямам място тук и е по-добре да се върна обратно в Ирак. Тогава съучениците ми ме защитиха. Аз не казах на никого, но те информираха класната“.* Този случай Иптисам

определя по-скоро като изключение. Учителите ѝ по български език винаги са я окуражавали в старанието ѝ да научи езика и са я давали за пример пред останалите: тя често има по-високи оценки от съучениците си, за които българският език е роден. *„Когато не познаваш езика и не знаеш за какво ти говорят, е много трудно да се справиш чисто психологически и да продължиш да полагаш усилия, докато не успееш. В началото се чувстваш слаб и уязвим. Човек трябва да свикне с трудностите и с факта, че не бива да спира да се бори с тях. За около две години успях да усъвършенствам българския език и вече го ползвам както арабския.“*

Въпреки че родителите ѝ могат да я издържат, предпочита да помага, да превежда и да е сред бежанците. *„Свикнала съм както с търсещите закрила, така с колегите от неправителствения сектор, чувствам ги близки и мога да се обърна към тях за съвет. Когато кандидатствах за прием в НБУ, Каритас много помогна. С тях наистина сме като едно семейство.“*

Да твори с ръцете си, ѝ доставя огромно удоволствие. Старае се да стане добра художничка, а мечтата ѝ е да се върне в Ирак и да отвори своя галерия. Преживяла

ужасите на войната, от най-ранна възраст копнее да създаде дом за сираци, където да се изучават различни видове изкуства - рисуване, танци, музика. Младата художничка определя като свое най-удовлетворяващо артистично постижение рисунките си с къна върху ръцете на децата. Въпреки че това е нещо дребно, радостта и щастието, които вижда в очите им, нямат цена. В работата си с деца бежанци, Иптисам се стреми да дава най-доброто от себе си, за да предаде знанията си, спомняйки си за своя детски опит в родния Ирак. **„Искам да сбъдна мечтата си, за да мотивирам и останалите да се борят за своите.“**

Благодарение на усилията, които полага в гимназията, тя достига и до университета. Да работи и да учи едновременно, се оказва сериозно предизвикателство. Колкото и добре да ползва вече местния език, Иптисам все още отделя допълнителни време и усилия за усвояването на учебния материал. *„Академичният език притежава своята терминология и далеч не е това, което се използва във всекидневието. Колегите в университета не разбират факта, че за човек, за когото това не е майчин език, е нужно много повече време, за да разбере и запомни материала. Тежко е, но мисля, че се справям“.*

Относно интеграционните политики на държавата спрямо бежанците и лицата, търсещи международна закрила, Иптисам споделя, че човек трябва да притежава много качества, за да успее да се интегрира. *„Необходимо е постоянно да се учиш от другите, да се опиташ да разбереш традициите и културата им, да се стараяш да си удовлетворен от себе си. Сега се чувствам добре, защото тук има добри хора, които се надявам да срещам и занаят. Не съм се сблъсквала с лошо отношение от страна на българите, помагали са ми и са ме насърчавали да уча езика. А и ние, като народи, не сме толкова различни. Споделяме редица общи традиции, като например, изработването на мартеници от бял и червен конец. Вярваме, че ни носят късмет и щастие, но не ги връзваме за дърветата, когато видим щъркел, а ги носим, докато не се скъсат. Друга обща традиция е борбата с яйца на Великден. При нас обаче боракът обира всички останали яйца“.*

Въпреки че Държавната агенция за бежанците предоставя безплатни курсове по български език, търси възможности за работа, помага в записването при личен лекар, училище и детска градина на търсещите закрила, липсата на ефективни социални политики не само спрямо бежанците, а тези спрямо българските граждани затруднява много процеса на интеграция. България не е в състояние да предостави всички социални, психологически и икономически услуги, от които се нуждаят тези хора. *„Представете*

си едно семейство с осем деца, което току-що е получило статут и само бащата работи и трябва да издържа още седем гърла. Как да се случи това в България? Затова повечето бежанци предпочитат да заминат в икономически по-богати държави, които имат развити социални и здравни услуги. Ако ти се наложи да останеш без работа, както сега при настъпилата ситуация с корона вируса, кой ще ти помогне“?

Друго предизвикателство лично за нея е, че все още няма българско гражданство, което я ограничава да пътува извън страната ни: за лицата с хуманитарен статут се изисква виза при всяко едно напускане на България. Поради тази причина не успява да се включи в редица международни проекти. Иптисам изцяло заплаща за образованието си във НБУ: „Моята такса за университета в момента е 3000 лева, понякога може да достигне и 4000 лева, ако взема допълнителни класове. Доколкото ми е известно в други държави има специални програми и стипендии за бежанците, дори и да не се покрива цялата част от таксата, някаква част също би била от помощ. Необходимо е да се създадат повече възможности за интегриране на бежанците и в системата на висшето образование. Бих искала да завърша успешно с бакалавърската си степен, след което да продължа с магистратура – живопис и стенопис. Много е важно преподавателите да са до бежанците в това отношение. В Ирак може да си намериш работа без диплома, стига да знаеш да четеш и да пишеш, но в Европа не е така, тук ти искат диплома за всичко. Без образование и квалификация няма да стане. Ако откажеш да си обществено полезен, ще ти кажат “Връщай се в държавата си!”. Да се образоваш не е никак лека задача, това е много трудно занимание по принцип за всеки, дори и за тези, които са в собствената си държава и учат на собствения си език. Представете си колко по-трудно е за човек, който няма тези предимства.”

Затварянето по домовете и онлайн обучението поради настъпилото извънредно положение с COVID-19 се е отразило неблагоприятно върху Иптисам. „Обучението онлайн ми е много трудно, не мога да разбера дали имам грешка, ако имам, къде точно е тя, нямам възможност директно да помоля преподавателя за допълнителни обяснения. Финансово не ми се е отразило чак толкова, тъй като правих онлайн преводи и такива по телефона. Например, сега стартираме онлайн курсове по български език. Но според мен, ако не беше карантината, децата щяха много по-бързо да започнат да учат езика и съответно да напреднат с материала. Все още не работим активно по

лагерите и повечето от децата нямат търпение да се върнем и да продължим дейностите си, както преди. Липсата на неправителствените организации на терен е осезаема. Относно образователната част, Каритас по принцип помага с домашните на децата. Сега това не се случва, тъй като все още не се организират образователни дейности в регистрационно-приемателните центрове на ДАБ.”

По повод 20-ти юни, Международния ден на бежанеца, посланието на Иптисам към останалите хора, търсеци по-добър и достоен живот, е да учат езици и да се трудят, а не да чакат на социални помощи, да се опитат да се интегрират, да попиват различieto, да вземат най-доброто от него, да не се изолират, капсулират и замесват в криминални дейности. „Бежанците са хора, принудени да напуснат дома и родината си поради военни конфликти, преследвания. Не трябва да са отхвърляни от останалите, защото никой не е застрахован от подобни преживявания. Много е трудно да се адаптираш към нова култура, нови хора и допълнително да търпиш обиди и унижение там, където търсиш спасение. На никой не му е лесно да се сбогува с близките си, дома си и да тръгне по път, чийто край не знае къде води. Имаме нужда от разбиране и подкрепа, а не от маргинализиране на етнически или религиозен принцип. Не бива да се отказваме и трябва да насърчаваме хората в уязвимо положение да се развиват в правилна посока. Всеки иска да е ценен и уважаван, но уважението се печели. Трябва много да се бориш за мечтите си, нищо не идва даром“.

„Учителите ми дадоха шанс да не се боя от грешките си, а да се справям с тях, за да постигам още повече успехи и за в бъдеще. От друга страна, българите също има какво да научат от бежанците, защото опитът, който имаме ние, калява волята, а това е едно от основните качества, за да можеш да се бориш за мечтите си“. Накрая, Иптисам поднася благодарности на първо място на нейните най-големи учители – своите родители! Благодарни и на преподавателите, които винаги са били до нея и са я насърчавали във всяко едно нейно начинание.

Поглед към съседните страни

Бежанците в Турция: статут на временна закрила или живот ден за ден

Темата за бежанската ситуация в Турция е необятна. Краткият преглед има за цел да представи общата картина и някои от предизвикателствата на бежанците в страната. Текстът е написан на базата на преглед на законодателство и литература, както и направени интервюта с двама експерти от Турция - д-р Онур Унутулмаз, преподавател в Анкарския университет по социални науки, и Евдем Вардар, директор на неправителствената организация [YUVA](#), която работи за устойчиво развитие и преодоляване на бедността на всички хора в Турция.

От 2014 г. Турция е страната, която е приютила най-голям брой бежанци в света. Към момента те са малко повече от 4 милиона, от които 3,6 милиона са от Сирия. Актуална и подробна информация за ситуацията на чужденците в Турция е достъпна на сайта на [Главна дирекция Управление на миграцията](#) към Министерство на вътрешните работи на Република Турция. Правата, задълженията и начинът, по който се управляват миграционните процеси в страната, са заложи в [Закона за чужденците и международната закрила](#) от 2013 г. Законът постановява и различава видовете статuti на чужденците в Турция - регулярна миграция с разрешение за пребиваване за тези, които са влезли и пребивават легално на територията на страната; нерегулярна миграция за тези, които влизат и пребивават в страната чрез нелегални канали и работят в Турция без разрешение за работа; чужденците, които търсят международна закрила в Турция на базата на индивидуални молби за закрила; както и статут на временна закрила, който се предоставя на чужденците в случаите, когато има голям приток на хора от държави, в които не могат да се върнат обратно и които са били принудени да напуснат. Правният статут на сирийците в Турция е

точно последният вид на т.нар. „временна закрила“. Особеното в случая на Турция е, че държавата прилага Женевската конвенция за статута на бежанците от 1951 г., само за лица, които са станали бежанци в резултат на събития, настъпващи в Европа¹. Д-р Онур Унутулмаз обяснява позицията на държавата по следния начин: „Като съседна страна на Сирия, Иран, Ирак, Армения и отделена от Африка само от Средиземно море, възможността да декларира, че е отворена за всеки, който бяга от война и преследване, би могла да доведе до ситуация, в която страната е залята от бежанци, което в пост-военен период и Студена война изглежда съвсем логично решение и се потвърждава от ситуацията с бежанците от Сирия днес“.

Експертите подчертават типично [градския феномен на живот на бежанците в Турция](#) и правят сравнение с други страни, в които търсещите закрила живеят главно в лагери (Гърция, Ливан, Йордания, Бангладеш и други), докато в Турция 98% са извън лагери, живеещи най-често в предградията на големи градове. След началото на конфликта в Сирия през 2011 г. и с повишаване броя на сирийците, пристигащи в Турция, турската държава изгражда бежански лагери с капацитет около 350 хиляди души, който не отговаря на нуждите да посрещне потока от хора. Така още в първите години сирийците в Турция са разпръснати из цялата страна. Логично, най-много се настаняват в граничните градове като Хатай, Урфа, Газиантеп, Килис, Адана, Мерсин и други поради наличие на арабски общности в тези градове, където се говори и арабски език от турски граждани, които, от своя страна, имат роднини в Сирия.

Към днешна дата сирийците живеят във всички 81 провинции на Турция. Те са регистрирани в града, в който са пристигнали, и ако искат да запазят достъпа си до здравни и образователни услуги, трябва да останат, където са регистрирани. Те не могат да напуснат този град/провинция без позволение, биха могли да посещават роднини в други градове с [документ за разрешение за пътуване](#), който се издава от местното управление на съответната провинцията и не може да превишава период от 90 дни, който може да се удължи с още 15 дни. При връщане в

¹ Инструментът за присъединяване предвижда, че правителството на Турция поддържа разпоредбите на декларацията, направена съгласно член 1, раздел Б от Конвенцията за Статута на бежанците, съставена в Женева на 28 юли 1951 г., според която тя прилага Конвенцията само за

лица, които са станали бежанци в резултат на събития, настъпващи в Европа. Вижте [тук](#).

града/провинцията лицето е длъжно да информира съответните власти. При просрочване на периода, статутът на лицето се деактивира.

В някои градове сирийските граждани се равняват на 25% от населението, в други - на по-малко от 1%. Мнозинството от тях най-често, както беше отбелязано, живеят в покрайнините на по-големите градове, в бедни квартали, няколко семейства делят апартаменти и къщи. Част от тях, главно мъжете, трябва да търсят работа в по-далечни райони на града, което ги прави уязвими и изложени на риск по време на пандемията.

Статутът на временна закрила дава на сирийските граждани достъп до здравни услуги и образование, няма подпомагане от гледна точка на жилища. Около 1 милион от сирийците в Турция са на училищна възраст (5-18 години), което е голямо предизвикателство за турската образователна система за справяне с толкова много млади хора, които не говорят турски език.

Шест месеца след получаване на статут на временна закрила, лицата могат да [кандидатстват за разрешение за работа](#). Процедурата се извършва лично от кандидатстващия или от работодателя чрез онлайн система. Разрешително не е нужно за хората, които работят в сектор като сезонно земеделие и животновъдство. Лица с временен статут обаче нямат право да кандидатстват за професии в други сектори, определени от Министерство на семейството, труда и социалните услуги и запазени за турските граждани. Същото Министерство следи за въвеждане на квоти в дадени сектори и провинции, спрямо съответните нужди на мястото, като броят на сирийците, работещи на дадено работно място, не може да надвишава 10% от работната сила, освен ако работодателят не може да докаже, че няма турски граждани, които да заемат длъжността. Към разрешителното за работа, което не се взема толкова лесно, Ердем Вардар, добавя и незнанието на турски език като голямо предизвикателство и пречка за трудовата заетост на договор на сирийците в Турция. Експертът обяснява, че всички тези фактори водят до ситуация, в която повечето сирийци търсят работа в сивия сектор на икономиката и повече от 1 милион работят в него, което не им осигурява социална сигурност в страната.

Другите бежанци в Турция могат да бъдат разделени на две групи, както обяснява д-р Онур Унутулмаз. Първата са хората, които са със статут на търсеци международна закрила на базата на индивидуални молби, както бе отбелязано и по-горе. Това са хора най-често от Афганистан, Пакистан, Ирак, Иран, страни от Африка. Позицията на държавата в този случай е, че не може да ги приеме като бежанци, но не може и да ги изпрати обратно в страните им на произход, защото би нарушила принципа за забрана за връщане (non-refoulement), който е залегнал в Закона за чужденците и международната закрила. С тези граждани турската държава си сътрудничи с ВКБООН, които работят в посока възможности за презаселване в трети страни, но докато са в процедура, те могат да останат в Турция и имат легален статут на търсеци закрила, който им предоставя и достъп до здравната и образователната система. Най-често са регистрирани в някой по-малък град, докато трае процедурата.

Втората група са нерегулярните мигранти, които също са в процедура за международна закрила, но я прекъсват, като не остават в градовете/провинциите, в които са регистрирани, докато тече процедурата им по закрила. Условието да останат в някой малък град в Анатолия по време на процедурата е предизвикателство и от гледна точка на намиране на работа. Така част от хората мигрират в друг град - в Истанбул, Измир, Анкара, където е по-лесно да се намери и работа, но губят легалния си статут и достъпа до права и услуги, които той предлага. Точно тази група са особено уязвими, по думите на д-р Онур Унутулмаз. По време на пандемията всички легално пребиваващи със статут имат достъп до бърза помощ. На страницата на Главна дирекция "Управление на миграцията" са публикувани брошури на арабски език какво да се направи, ако се разпознаят симптоми на болестта, къде да се потърси помощ; отворени са горещи линии на арабски език.

Работата на организация YUVA, насочена към хора в неравностойно положение, ги сблъсква и с групата на бежанците. Други групи, с които работят, са роми, кюрди, но след началото на пандемията работата им е много затруднена, защото повечето обучения (по турски език, професионални умения и други), които провеждат в трите си центъра (два в Истанбул и един в Хатай) са замразени. Ердем Вардар обяснява, че

COVID-19 връща работата им до основни дейности, по-скоро от спешно естество като предоставяне на хуманитарна помощ. Продължават и да работят по основните им дейности, като правят видео уроци и предоставят кутии с книги, игри, принтирани материали на учащите се.

Пандемията COVID-19 замразява за известно време и кризисната ситуация от края на февруари 2020 г. на границата с Гърция, когато Турция отвори границата към Европа. Експертите от Турция обясняват, че по два основни компонента на споразумението между ЕС и Турция от 2016 г. – финансова помощ и програма по презаселване, мерките не отговарят на заложените

договорености. Към момента по схемата [Emergency Social Safety Net](#) (ESSN) финансовата помощ за основни нужди от 20 евро на месец получават най-уязвимите бежанци в Турция, като тя продължава и през 2020 г., но няма яснота за нейното удължаване през 2021 г. Програмите по презаселване не се изпълняват както е било договорено – сделката предвижда 250 хиляди на година, но много по-малък е броят на презаселените (данните сочат [27 000](#) в различни страни на ЕС). Германия, Швеция са от малкото страни в ЕС, които работят за изпълняване на Споразумението, повечето от другите страни – не. Припомняме, че по тази програма в България са презаселени 85 от общо 110 предвидени лица.

Полезни връзки и информация

Очакваме с нетърпение Вашите отзиви, коментари, препоръки и предложения за статии и теми, които да включим в следващото издание. За връзка с редакторите на този бюлетин, моля, пишете на bgrc@bulrefcouncil.org.

Всички издания на настоящия бюлетин ще бъдат качени и достъпни на платформата www.academia.refugee-integration.bg.

Полезни уеб сайтове

Информационни портали

- Академичен портал, посветен на принудителна миграция: <https://academia.bcrm-bg.org/>
- Информационен портал за бежанци: <http://www.refugeelife.bg/>
- Информационен портал за интеграция на бежанци: www.refugee-integration.bg
- Информационен портал за лица без гражданство: www.statelessness.bg
- Правна информация за бежанци: www.asylum.bg

Сайтове на институции и организации

Национални институции:

- Държавна агенция за бежанците при Министерски съвет: <http://www.aref.government.bg/>
- Министерство на вътрешните работи - Главна Дирекция „Гранична полиция“: <https://www.mvr.bg/gdgp>
- Министерство на вътрешните работи - Дирекция „Миграция“: <https://www.mvr.bg/migration>

Международни организации:

- Представителство на ВКБООН в България: www.unhcr.bg
- Международна организация по миграция: www.iom.bg
- УНИЦЕФ България: www.unicef.org/bulgaria

Неправителствени организации:

- Бежанско-мигрантска служба на БЧК: www.redcross.bg/activities/activities8
- Български съвет за бежанци и мигранти: bcrm-bg.org/
- Български хелзинкски комитет: bghelsinki.org/bg
- Каритас България: <https://caritas.bg/>
- Каритас София: www.caritas-sofia.org/bg
- Мулти Култи Колектив: <https://multikulti.bg/>
- Си Ви Ес - България, организация за развитие на доброволческите инициативи: <http://cvs-bg.org/?lang=en>
- Съвет на жените бежанки в България: crw-bg.org/home
- Фондация „Мисия Криле“: <https://www.facebook.com/pages/category/Non-Governmental-Organization--NGO-/%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%9C%D0%B8%D1%81%D0%B8%D1%8F-%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B5-Mission-Wings-Foundation-2198038120246941/>
- Фондация за достъп до права „ФАР“: www.farb.eu
- Център за правна помощ „Глас в България“: <https://www.centerforlegalaid.com>

Редакционна колегия

Д-р Ваня Иванова работи в областта на миграционните изследвания от 15 години. Първият ѝ досег с принудителната миграция е темата за вътрешно разселените лица и ситуацията в Босна и Херцеговина. Докато прави доктората си в Центъра за европейски бежански, миграционни и етнически изследвания (CERMES) към Нов български университет, тя участва в различни проекти, лекции, семинари и изследвания на бежански теми. В момента Ваня работи като изследовател в екипа на секция „Балканска етнология“ към ИЕФЕМ-БАН.

Боряна Райнова се занимава с международни конфликти от 2006 г. През 2014 г. се сдобива с магистърска степен по международни отношения и дипломатия от Икономическия университет в Прага. Професионалният ѝ път преминава през няколко международни корпорации и организации в сферата на международната сигурност и миграционни процеси като International SOS, Medecins du Monde, Lumos. Специализирала е в Косово, Австрия, Италия, Полша, Гърция, Румъния. Към момента е служител в Сигурните зони за непридружени деца, търсещи международна закрила, ръководени от Международна организация по миграция, и е докторант в катедра „Икономическа социология“ към УНСС.

Благодарности

Редакторският екип благодари сърдечно на следните колеги за тяхната помощ и съдействие за създаването на този бюлетин и неговото второ издание: д-р Снежина Гъбова (Асоциация за развитие на София), доц. д-р Алексей Пампоров (БАН), Мариана Стоянова (БЧК), Валентина Нилсен и Илиана Савова (БХК), Иптисам Фалах, д-р Онур Унутулмаз (Анкарски университет по социални науки), Ердем Вардар (YUVA), д-р Кина Събева и Владимир Милев (БСБМ), Ива Парцалева и Емилия Братанова ван Хартен (ВКБООН).

Този бюлетин се издава от Български съвет за бежанци и мигранти по проект „Застъпничество за интеграция на бежанците в България“, финансиран от представителството на ВКБООН.

Изразените мнения и становища в настоящото издание представят вижданията на редакционната колегия, изследователи, практики и други като по никакъв начин не изразяват официална позиция или становище на БСБМ и ВКБООН.

Резюме на български език

Вторият брой на Академичния бюлетин „Бежанците: днес и утре“ е фокусиран върху темата жилищни политики и практики, като представя скорошно направено проучване на общинските жилищни политики като ключ към интеграцията на местно ниво за лицата, които са получили международна закрила в България. Темата е допълнена от преглед на социалните дистанции като пречка на ефективните жилищни политики на базата на социологически проучвания. Други важни акценти на втория брой са темите, обясняващи правната рамка, определяща „пътя на бежанеца в България“ - от пресичане на българската граница до получаване на международна закрила, както и самата процедура за международна закрила. Отделено е внимание и на различни инициативи и събития, с които беше отбелязан Световният ден на бежанеца (20 юни) от академичната общност и от практиците на терен. Интервюто на броя разказва за работата и опита на Бежанско-митрантска служба на БЧК и е направено с нейния програмен мениджър. Историята с бежанец е на млада художничка от Ирак, открила вдъхновение в София и един от дванадесетте творци в изложбата на ВКБООН „Отвъд различията“. Броят представя докторски тези, които изучават различни бежански проблеми, както и възможности за обучение и публикации. В рубриката „Поглед към съседа“ е представена Република Турция.

Summary in English

The second issue of the Academic Bulletin "Refugees: Today and Tomorrow" focuses on the topic of housing policies and practices, presenting a recent study of municipal housing policies as a key to local integration for those who have received international protection in Bulgaria. The topic is complemented by a review of social distances as an obstacle to effective housing policies based on sociological surveys. Other important highlights of the second issue are the topics explaining the legal framework defining the "refugees' route in Bulgaria" - from crossing the Bulgarian border to obtaining international protection, as well as the refugee status determination procedure itself. Attention is also paid to various initiatives and events that marked the World Refugee Day (June 20) by the academic community and by the practitioners. This issue's interview tells about the work and experience of the Refugee-Migrant Service of the Bulgarian Red Cross and was conducted with its Program Manager. The story of a refugee features a young Syrian artist who found inspiration in Sofia and is one of the twelve artists in the UNHCR exhibition "Beyond Differences" on the occasion of the World Refugee Day. The bulletin also presents doctoral theses exploring various refugee issues, as well as training and publications opportunities. The Republic of Turkey is presented in the "A Glance over the Border" section.

ISSN 2683-1120

Обратна връзка

С цел подобряване и развитие на информационната инфраструктура и предоставените информационни материали отправяме покана за обратна връзка чрез [онлайн форма](#).

© Български съвет за бежанци и мигранти

www.bcrm-bg.org

www.refugee-integration.bg

www.refugee.bg

bgrc@bulrefcouncil.org